

**KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
PANEVĖŽIO TECHNOLOGIJŲ IR VERSLO FAKULTETAS**

Laura Kielienė

**SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO ĮMONIŲ VEIKLOS
FINANSAVIMO MODELIS**

Baigiamasis magistro projektas

Vadovas

Doc. dr. Ričardas Mileris

PANEVĖŽYS, 2016

**KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
PANEVĖŽIO TECHNOLOGIJŲ IR VERSLO FAKULTETAS**

**SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO ĮMONIŲ VEIKLOS
FINANSAVIMO MODELIS**

Baigiamasis magistro projektas
Vadyba (kodas 621N20010)

Vadovas

Doc. dr. Ričardas Mileris

Recenzentas

Projektą atliko

Laura Kielienė

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS**PANEVĖŽIO TECHNOLOGIJŲ IR VERSLO FAKULTETAS**

(Fakultetas)

Laura Kielienė

(Studento vardas, pavardė)

Vadyba, 621N20010

(Studijų programos pavadinimas, kodas)

„Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių veiklos finansavimo modelis“

AKADEMINIO SAŽINGUMO DEKLARACIJA

20 16 m. gegužės 24 d.
Panevėžys

Patvirtinu, kad mano, **Lauros Kielienės**, baigiamasis projektas tema „Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių veiklos finansavimo modelis“ yra parašytas visiškai savarankiškai ir visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

(vardą ir pavardę įrašyti ranka)

(parašas)

**KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETO
PANEVĖŽIO TECHNOLOGIJŲ IR VERSLO FAKULTETO
Ekonomikos ir verslo katedra**

TVIRTINU
Katedros vedėja
Nida Kvedaraitė

BAIGIAMOJO PROJEKTO UŽDUOTIS

Diplomantui Laurai Kielienei

Baigiamojo projekto tema (lietuvių kalba)	Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių veiklos finansavimo modelis
---	---

Baigiamojo projekto tema (anglų kalba)	Small and medium enterprises' business financing model
--	--

Įrišto baigiamojo projekto pateikimo į Ekonomikos ir verslo katedrą terminas iki 2016 m. gegužės 24 d.

Duomenys baigiamajam projektui	Mokslinė literatūra, šalies oficialioji statistika, įmonių apklausos duomenys
--------------------------------	---

Baigiamojo projekto turinys (išvardinti pagrindinius klausimus/uždavinius, kurie turi būti atskleisti baigiamajame projekte)

1. Atskleisti smulkaus ir vidutinio verslo veiklos finansavimo problemas ir finansavimo šaltinių charakteristikas.
2. Apibrėžti smulkaus ir vidutinio verslo įmonių veiklos finansavimo tyrimo kriterijus ir suformuoti tyrimo instrumentą.
3. Suformuoti smulkaus ir vidutinio verslo įmonių veiklos finansavimo modelį.

Vadovas doc. dr. Ričardas Mileris

(parašas, pareigos, vardas, pavardė)

Užduotį gavau: Laura Keliene

(studento parašas, vardas, pavardė)

2016 m. balandžio 25 d.

Kielienė, Laura. Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių veiklos finansavimo modelis. *Magistro* baigiamasis projektas / vadovas doc. dr. Ričardas Mileris; Kauno technologijos universitetas, Panevėžio technologijų ir verslo fakultetas.

Mokslo kryptis ir sritis: vadyba, socialiniai mokslai.

Reikšminiai žodžiai: smulkus ir vidutinis verslas, finansavimas, finansavimo kliūtys, veiklos finansavimo modelis, finansiniai šaltiniai.

Panevėžys, 2016. 56 p.

SANTRAUKA

Didėjanti pasaulinė konkurencija skatina smulkias ir vidutines įmones ieškoti naujų būdų veiklos efektyvumui didinti. Smulkios ir vidutinės įmonės yra labai plačiai paplitusios ir jos yra labai svarbios kiekvienai šaliai. Pastebimas didėjantis dėmesys finansavimo galimybių įgyvendinimui, nes yra daug finansavimo šaltinių, kuriais smulkios ir vidutinės įmonės gali pasinaudoti. Šiame darbe yra sukurtas ir pagrįstas smulkaus ir vidutinio verslo įmonių veiklos finansavimo modelis.

Darbo objektas yra smulkaus ir vidutinio verslo įmonių finansavimas. *Darbo tikslas* – nustatčius Panevėžio miesto ir rajono smulkaus ir vidutinio verslo įmonių finansavimo galimybių žinomumą ir panaudojimą suformuoti smulkaus ir vidutinio verslo įmonių veiklos finansavimo modelį.

Darbo tikslas yra detalizuojamas *uždaviniais*, lėmusiais tokią darbo struktūrą: visų pirma šiame darbe yra atskleidžiama smulkaus ir vidutinio verslo esmė, pristatomos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros kliūtys, aptariama finansinių šaltinių klasifikacija, identifikuojamos finansavimo problemos, atliekamas Panevėžio miesto ir rajono smulkaus ir vidutinio verslo įmonių veiklos finansavimo galimybių žinomumo ir panaudojimo tyrimas bei sukuriamas ir pagrindžiamas smulkaus ir vidutinio verslo veiklos finansavimo modelis. Darbas atliktas remiantis mokslinės literatūros analize, šalies oficialiąja statistika ir anketinės apklausos metodu.

Mokslinės literatūros analizė leidžia apibrėžti smulkų ir vidutinį verslą, jo verslo plėtros kliūtis, finansavimo šaltinių klasifikaciją bei identifikuoti finansavimo problemas. Antroje darbo dalyje yra pristatomas smulkaus ir vidutinio verslo veiklos finansavimo galimybių žinomumo ir panaudojimo tyrimo instrumentarijus, eiga ir rezultatai. Atlikus Panevėžio miesto ir rajono smulkaus ir vidutinio verslo įmonių veiklos finansavimo galimybių žinomumo ir panaudojimo tyrimą nustatyta, kad įmonės naudoja tik keletą finansavimo šaltinių, o kita dalimi finansinių priemonių jos nėra pasinaudojusios, kadangi jos yra mažai žinomos.

Kielienė, Laura. Small And Medium Enterprises' Business Financing Model: Master's thesis in Management / supervisor assoc. prof. Ričardas Mileris. Panevėžys Faculty of Technologies and Business, Kaunas University of Technology.

Research area and field: Management, Social Sciences.

Keywords: small and medium enterprises, financing, financing barriers, financing model, financing sources.

Panevėžys, 2016. 56 p.

SUMMARY

Increasing global competition drives small and medium enterprises to look new ways to increase efficiency. Small and medium enterprises are extremely wide spread and they are very important for every country. Attention to the finance and financing opportunities are noticeable increasing, because there are many funding sources, which enterprises could use. Small and Medium Enterprises' Business Financing Model is based and designed in this work.

Small And Medium Enterprises' business financing is the object of the work. The purpose of the work is setting Panevėžys town and district of small and medium enterprises access to finance awareness and use of the form to construct operating funding model of small and medium enterprises.

The purpose of the work is detailed in tasks determining its following structure: firstly, the essence of Small And Medium Enterprises and development barriers have been analyzed, discussed classification of the financing sources, identification of financing problems have been presented, then research of Small And Medium Enterprises' access to financing awareness and use has been conducted in Panevėžys city and district, Small and Medium Enterprises' Business Financing Model is based and designed. Methodology of the work consists of the following methods: analysis of scientific literature and a questionnaire.

The analysis of the scientific literature allows define small and medium-sized businesses, their development barriers, classification of financing sources and identification of financing problems. Instrumentation of small and medium enterprises financing opportunities for awareness and use, process and results are introduced in the second part of work. The results showed that Panevėžys city and district Small And Medium Enterprises' have already tried different financing sources, but also they haven't tried half of possible financing sources, because they don't know or haven't heard about them.

TURINYS

Ižanga.....	8
1. Smulkaus ir vidutinio verslo veiklos finansavimo modelio teorinis pagrindimas	10
1.1. Smulkaus ir vidutinio verslo esmė, klasifikacija bei nauda.....	10
1.2. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros kliūtys	18
1.3. Finansinių šaltinių klasifikacija	20
1.4. Finansavimo problemų identifikavimas	29
2. Panevėžio miesto ir rajono smulkaus ir vidutinio verslo įmonių veiklos finansavimo galimybių panaudojimo tyrimas	31
2.1. Tyrimo metodika ir eiga	31
2.2. Tyrimo rezultatai ir jų interpretacija.....	34
3. Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių veiklos finansavimo modelis	48
Išvados ir rekomendacijos.....	50
Literatūra	52
Priedai	57
1 PRIEDAS. Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių veiklos finansavimo galimybių žinomumo ir panaudojimo tyrimo instrumentarijus.....	58
2 PRIEDAS. Anketa	59
3. PRIEDAS. Panevėžio miesto ir rajono smulkaus ir vidutinio verslo įmonių veiklos finansavimo atvejis	64
4. PRIEDAS. Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių finansavimo gavimo schema	65

IŽANGA

Smulkus ir vidutinis verslas sudaro ekonomikos pagrindą, kadangi net 99 proc. visų Lietuvoje veikiančių įmonių yra smulkios ir vidutinės. Šio sektoriaus įmonės pasižymi didele ekonomine ir socialine grąža diegdamos naujoves, užsiimdamos netradiciniais verslais, didindamos konkurencingumą, kurdamos darbo vietas ir skatindamos užimtumą. Pasak O. Stripeikio (2007), smulkaus ir vidutinio verslo būklė yra viena iš sudedamųjų dalių, turinti lemiamą poveikį bendram ekonomikos augimui ir socialiniam stabilumui. Vienas iš augančios konkurencingos ekonomikos požymių yra didelis skaičius smulkaus ir vidutinio verslo įmonių. Kitame darbe minėtas autorius teigia, kad „verslo organizacijoms tenka susidurti su naujais iššūkiais, kuriuos lemia bendrosios rinkos tendencijos: verslo globalizacija, hiperkonkurencija, sparti technologijų kaita, žinių ir informacinės visuomenės formavimasis“ (Stripeikis, 2008, p. 1), o visa tai skatina įmones ieškoti veiklos būdų finansavimui gauti. Pasak R. Adamonienės, D. Makutienės, J. Trifonovos (2008), smulkus ir vidutinis verslas Lietuvoje vertinamas kaip vienas iš perspektyviausių šalies ekonomikos sektorių, todėl svarbu skatinti tiek šių įmonių steigimąsi, tiek jų veiklos intensyvinimą. Šiandieninės organizacijos veikia intensyvių pokyčių sąlygomis, kurie, tapę gyvenimo norma, kuo toliau, tuo labiau darosi spartesni. Tokioje greitai kintančioje aplinkoje, vis svarbesnė tampa kryptingai formuojamas finansavimas, kuris užtikrina procesų funkcionalumą, kadangi organizacija negali sėkmingai veikti konkurencinėje aplinkoje jeigu neturi apibrėžtų orientyrų, plėtros siekių.

Tyrimo problema. Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių finansavimo aktualumą pabrėžia daugelis užsienio (Chandler, 2002; Chittithaworn, Islam, Keawchana, Yusuf, 2011; McIntyre, 2002 ir kt.) bei Lietuvos (Adamonienė ir kt., 2008; Banys, Rudaminaitis, Grybėnas, 2006 ir kt.) autorių. Nors jau yra autorių tyrusių ir tebetiriančių smulkų ir vidutinį verslą, jo naudą, paramą jam, tačiau darbų, kuriuose būtų analizuojami smulkaus ir vidutinio verslo įmonių veiklos finansavimo ypatumai, aptikti nepavyko. Tam pritaria ir L. Smagurauskienė (2009) teigianti, kad nebuvo susistemintos Lietuvos verslui pasiekiamos paramos rūšys ir formos, dažniausiai galima rasti fragmentišką informaciją pagal paramos šaltinius. Ieškant finansavimo būtina ne tik žinoti finansavimo galimybes, bet jų prieinamumą, panaudojimą. Kyla mokslinė problema, kurią galima formuoti klausimu: kaip smulkaus ir vidutinio verslo įmonės finansuoja savo veiklą? Šis magistro baigiamasis darbas skirtas šiai mokslinei problemai spręsti.

Tyrimo teorinis reikšmingumas: teoriškai pagrįstas smulkaus ir vidutinio verslo įmonių veiklos finansavimo modelis.

Tyrimo praktinis reikšmingumas: pagrįstas smulkaus ir vidutinio verslo įmonių veiklos finansavimo galimybių žinomumo ir panaudojimo tyrimo instrumentas, kuriuo remiantis suformuotas apibendrinantis Panevėžio miesto ir rajono smulkaus ir vidutinio verslo įmonių veiklos

finansavimo atvejis, leidžiantis įsivertinti dabartinę situaciją bei galimybes pasirinktai veiklos sričiai finansuoti.

Darbo objektas – smulkaus ir vidutinio verslo įmonių finansavimas.

Darbo tikslas – nustačius Panevėžio miesto ir rajono smulkaus ir vidutinio verslo įmonių finansavimo galimybių žinomumą ir panaudojimą suformuoti smulkaus ir vidutinio verslo įmonių veiklos finansavimo modelį.

Darbo uždaviniai:

1. Atskleisti smulkaus ir vidutinio verslo esmę.
2. Pristatyti smulkaus ir vidutinio verslo plėtros kliūtis.
3. Pateikti finansinių šaltinių klasifikaciją.
4. Identifikuoti finansavimo problemas.
5. Nustatyti Panevėžio miesto ir rajono smulkaus ir vidutinio verslo įmonių veiklos finansavimo galimybių žinomumą ir panaudojimą.
6. Suformuoti smulkaus ir vidutinio verslo įmonių veiklos finansavimo modelį.

Duomenų rinkimo metodai:

1. Mokslinės literatūros analizė.
2. Anketinė apklausa.

Duomenų analizės metodai: statistinė duomenų analizė, panaudojant Microsoft Excel 2007 programą.

1. SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO VEIKLOS FINANSAVIMO MODELIO TEORINIS PAGRINDIMAS

1.1. Smulkaus ir vidutinio verslo esmė, klasifikacija bei nauda

Smulkus ir vidutinis verslas (SVV) turi didelę reikšmę kiekvienos šalies ekonomikoje, vaidina svarbų vaidmenį joje ir laikomas net ekonomikos pagrindu (Banys, Rudaminaitis, Grybėnas, 2006; Šivickas, Simanavičius, Pukis, 2010).

Pasak O. Stripeikio (2007), 1980–aisiais pradėta išsamiau tyrinėti smulkųjį verslą. Nuo to laiko susidomėjimas tik didėja.

Visų pirma, tiriant SVV įmones, reikia paminėti, kokios įmonės priskiriamos šiems verslo subjektams. Kaip nurodo, S. Urbonavičius ir R. Ivanauskas (2002), pasaulio bankas pateikia daugiau kaip 50 rodiklių, kuriais remiantis įmonė priskiriama smulkam ir vidutiniam verslui, tačiau mokslininkai teigia, kad dažniausiai naudojami du pagrindiniai rodikliai: darbuotojų skaičius ir metinė apyvartos apimtis. Lietuvoje smulkaus ir vidutinio verslo samprata yra apibrėžta Lietuvos Respublikos Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymo pakeitimo įstatyme (2007): smulkiojo ir vidutinio verslo subjektas yra labai maža įmonė, maža įmonė ar vidutinė įmonė, ar verslininkas, atitinkantis įstatymo pagrindinės finansinės ir nefinansinės nustatytas sąlygas. Smulkaus ir vidutinio verslo įmonės klasifikuojamos remiantis šiais kriterijais – įmonės darbuotojų skaičiumi, metinėmis pajamomis, balansine turto verte (žr. 1 lentelę) bei savarankiškumu.

1 lentelė

SVV įmonių klasifikacija (pagal Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio įstatymo pakeitimo įstatymą, 2007)

Įmonė	Darbuotojų skaičius	<i>Finansiniai duomenys turi atitikti bent vieną iš šių sąlygų</i>	
		Metinės pajamos	Balansinė turto vertė
Labai maža	< 10	neviršija 2 mln. eurų	neviršija 1,5 mln. eurų
Maža	< 50	neviršija 7 mln. eurų	neviršija 5 mln. eurų
Vidutinė	< 250	neviršija 40 mln. eurų	neviršija 27 mln. eurų

Savarankiškumas, kaip minėta, taip pat yra vienas iš kriterijų, kurį turi tenkinti SVV įmonės. Įmonė priskiriama prie smulkaus ir vidutinio verslo įmonių, kai tenkinama ši sąlyga: įmonė, kuri nėra priskiriama partnerinei arba susijusiai įmonei (LR Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymo pakeitimo įstatymas, 2007). Ši subjektų klasifikacija yra nustatyta remiantis Europos Komisijos rekomendacijomis ir tampa privaloma, kai įmonės siekia pasinaudoti

finansavimo šaltiniais bei valstybės ir Europos Sąjungos teikiama parama, siekiant išvengti konkurencijos pažeidimų kitų įmonių atžvilgiu.

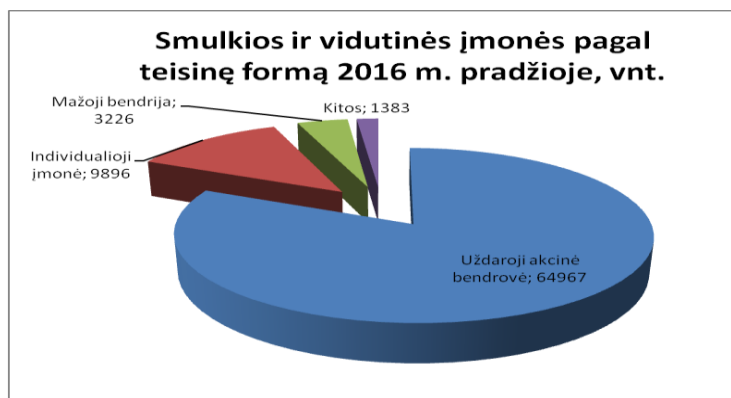
Pateikus pagrindinius SVV klasifikavimo kriterijus, svarbu paminėti ir šiuos aspektus svarbius Lietuvos įmonėms (LR Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymo pakeitimo įstatymo 2 str. 4 – 10 punktai, 2007):

- įmonės nuo įsteigimo dienos gali skelbti savo dydį, pateikdamos numatytus duomenis. Jei įmonė dar nėra patvirtinus metinės finansinės atskaitomybės ar kitų finansinių dokumentų, tai sąlygos nustatomos pagal sąrašinį darbuotojų skaičių (kitu atveju, darbuotojų skaičius – vidutinis metų sąrašinis darbuotojų skaičius), balanse nurodyto turto vertę, įmonės gautas pajamas nuo įsteigimo dienos ir pagal planuojamus finansinių metų duomenis.
- jei įmonė veikia daugiau kaip dvejus metus, ji tampa vidutine, maža ar labai maža įmone, kai dvejus finansinius metus iš eilės fiksuojami duomenys atitinka nustatytas sąlygas. Atitinkamai įmonė praranda tokį statusą, jei dvejus finansinius metus iš eilės fiksuojami duomenys neatitinka nustatytų sąlygų.

Kaip jau minėta, smulkaus ir vidutinio verslo vaidmuo ūkyje įgauna vis didesnę svarbą. Remiantis Statistikos departamento duomenimis (2016), Lietuvoje smulkus ir vidutinis verslas apima daugiau nei 99 proc. visų veikiančių įmonių ir jau keletą metų šie duomenys yra panašūs. SVV būdamas vienas iš pagrindinių veikėjų, dominuoja verslo kontekstuose visame pasaulyje (Kheng ir Minai, 2016) ir tokiu būdu aktyviai prisideda prie ekonominio vystymosi daugelyje šalių (Duc, 2016). Pasak J. Liustrovaitės ir R. Martinkutė-Kaulienės (2015), pagal darbuotojų skaičių didžiąją dalį visų įmonių Lietuvoje sudaro mažos ir vidutinės įmonės, taip pat jos sukuria daugiau negu pusę visos Lietuvoje sukuriamos apyvartos ir produkcijos vertės.

SVV priskiriamos įmonės yra labai įvairios pagal teisinę formą. Pagal teisinę formą SVV subjektai klasifikuojami į: akcines bendroves (AB), uždariasias akcines bendroves (UAB), individualias įmones (II), tikrąsias ūkines bendrijas (TŪB), komanditines ūkines bendrijas (KŪB), žemės ūkio bendroves (ŽŪB), viešąsias įstaigas (VŠĮ), mažąsias bendrijas (MB).

Smulkių ir vidutinių verslo įmonių pasiskirstymas Lietuvoje pagal teisinę formą pateiktas 1 paveiksle, esančiame kitame puslapyje. Kaip matyti 1 paveiksle (esantį kitame puslapyje), absoliuti dauguma SVV įmonių yra uždariosios akcinės bendrovės (81,75 proc.), individualios įmonės sudaro 12,45 proc., mažosios bendrijos sudaro 4,06 proc., o kitos: valstybės, savivaldybės, individualios įmonės, tikrosios ir komanditinės ūkinės bendrijos, Europos, akcinės, kooperatyvinės ir žemės ūkio bendrovės bei užsienio juridinio asmens filialai sudaro tik 1,74 proc. visų įmonių.

1 pav. SVV pasiskirstymas pagal teisinę formą (Oficialiosios statistikos departamentas, 2016)

Šių teisinių formų (UAB ir IĮ) paplitimą lemia šie veiksniai: įmonės veiklos pradžia reikalingas nedidelis pradinis kapitalas, IĮ savininkas gali dirbti savo įmonėje vienas, IĮ paprasčiau valdyti bei jos nereikia likviduoti norint ją pertvarkyti į UAB. Lyginant kelis laikotarpius, pastebima, kad IĮ teisinę forma pasirenka vis mažiau verslininkų. Tam įtakos gali turėti, nuo 2012 m. rugsėjo 1 d. įsigaliojusi nauja veiklos forma – mažoji bendrija. MB teisinė forma gana populiari verslininkų tarpe, kadangi įsteigti MB yra patogiau ir pigiau nei uždaroją akcinę bendrovę, tačiau skirtingai nuo individualių įmonių, jos yra ribotos atsakomybės.

Pasak I. Ivanovienės ir J. Karalevičienės (2011), dauguma SVV įmonių yra dirbančios paslaugų sektoriuje, jos dominuoja šiose srityse: informacinių technologijų, kompiuterių programinės įrangos tiekimo, elektroninės komercijos paslaugų, rinkodaros, tyrimų ir plėtros (Štreimikienė, Dapkus, Šivickas, 2007).

V. Lakis (2004) teigia, jog smulkių ir vidutinių įmonių veikla turi daug ypatumų. Jos labiau reaguoja į politinius, technologinius ir kitokius verslo aplinkos pokyčius. Minėtas autorius pastebi, kad dėl įvairių pasikeitimų tiek aptariamose šiame darbe įmonėse, tiek stambios priklauso nuo konkurencijos pasauliniu mastu. Tačiau SVV įmonės skiriasi nuo stambių tuo, kad jas veikia papildomai dar ir stambios įmonės bei jų elgesys.

Kaip teigia E. V. Bartkus (2010), smulkios ir vidutinės įmonės – dinamiškiausios, sparčiai besikeičiančios, turinčios svarbiausią įtaką ekonominiam augimui bei socialinių santykių stabilumui. Paskutiniaisiais dešimtmečiais smulkusis ir vidutinis verslas tapo tikru ekonominiu fenomenu: jo mastai, augimo tempai ir vaidmuo visuomenėje yra labai reikšmingi (Ivanovienė ir kt., 2011). Kaip teigia S. Puškorius (2006), dabartiniu laiku prie SVV plėtros žymia dalimi prisideda įvairios socialinės grupės: neįgalieji, moterys, jaunimas, bedarbiai ir kiti, nes mažos ir vidutinės įmonės prisideda prie jų integracijos į visuomenę, kadangi jiems sunkiau įsidarbinti stambiose įmonėse. Pasak R. Garucko, G. Jatuliavičienės ir M. Kučinskienės (2007), remiantis daugelio šalių patirtimi SVV plėtra turi esminę įtaką konkurencingumui ir augimui.

Išsiaiškinus smulkaus ir vidutinio verslo sampratą, yra aktualu panagrinėti, kokie yra SVV privalumai, taigi šio darbo autorė pateikia įvairių mokslininkų (Stripeikis, Žukauskas 2004; J. Liustrovaitės ir kt., 2015; Banio ir kt., 2006; Vilkės, Bernatonytės, 2009; Adamonienės, Trifonovos, 2007; Ivanovienės ir kt., 2011; Bartkaus, 2010; Grėblikaitės, Puškoriūtės, 2014; Vijeikio, Baleženčio, 2010; Bagdonas, 2008; Mažylis, 2006; Davulis, 2013, Sūdžius, 2001, Bartkus, Piktys, 2008; Keršienė, 2009) išskiriamus smulkaus ir vidutinio verslo privalumus:

- yra lankstus, mobilus, gali greitai adaptuotis prie besikeičiančios rinkos situacijos (greičiausiai ją pajunta) bei žino, kas turi didžiausią paklausą konkrečiu laikotarpiu.
- sukuria naujas darbo vietas (pastarąjį dešimtmetį smulkios įmonės pirmavo pagal naujų darbo vietų kūrimą).
- padeda diversifikuoti šalies ekonominę veiklą ir svariai prisideda prie eksporto ir prekybos vystymo.
- skatina naujovių kūrimą, įdiegia ir plėtoja naujus veiklos procesus, kuriuos vėliau perima stambios kompanijos (paskutiniame XX a. dešimtmetyje JAV smulkiose įmonėse buvo įgyvendinta 2,5 karto daugiau naujų idėjų negu stambiose kompanijose, į rinką išleidžia pigesnius ir kokybiškesnius produktus). Mokslinėje literatūroje teigiama, kad apie 30 – 60 proc. smulkių ir vidutinių įmonių charakterizuojamos kaip inovatyvios.
- smulkios įmonės skatina ekonominę konkurenciją. Kai rinkoje veikia vos keli gamintojai, jie gali nustatyti aukštas kainas, neįsileisti į rinką naujų konkurentų bei kitaip piktnaudžiauti savo užimama padėtimi ir turima galia.
- dažnai atranda visai naujas rinkas, kurias vėliau didesniu mastu perima stambios įmonės.
- turi supaprastintą organizacinę struktūrą, taigi ir lengvesnius ryšius, didesnę lankstumą atliekamame darbe ir darbo jėgos panaudojime.
- palengvina ekonominių išteklių perkėlimą iš smunkančių į besiplėtojančius sektorius.
- gali gana operatyviai tenkinti vienetinės produkcijos poreikius, tenkina pavienių užsakovų pageidavimus, nes jos dažnai būna arčiau užsakovų ir tuo būdu operatyviai užpildo rinką trūkstamomis prekėmis ir paslaugomis.

Kaip teigia E. V. Bartkus ir R. Piktys (2008), pagrindinės priežastys, kodėl smulkios įmonės yra santykinai tokios stiprios:

- paprastesnė struktūra, nes tai riboja didžiųjų įmonių lankstumą ir produktyvumą;
- savininkai dažnai yra ir įmonių vadovai, todėl mažesnė tikimybė, kad paveiks savininkų interesų atskyrimas nuo valdymo kontrolės;
- autorių atlikti tyrimai rodo, kad „didesnė“ įmonė ne visada – „geresnė“ (Bartkus, Piktys, 2008).

R. Bekeris ir E. Bikas (2009) atlikę smulkaus ir vidutinio verslo Lietuvoje SSGG analizę padarė išvadas, kad smulkaus ir vidutinio verslo **stiprybės**:

- konkuravimas specifinėse, mažose rinkose, kur mažesnės apimtys ir didesnė pelno marža, geresnis klientų poreikių bei lūkesčių supratimas, skatinantis klientų lojalumą.
- lankstumas ir greitas reagavimo gebėjimas į situaciją rinkoje.

Smulkaus ir vidutinio verslo **silpnybės**:

- vartotojo krepšelio mažėjimas, nes smulkus ir vidutinis verslas didžiaja dalimi orientuotas į vidaus rinką.
- darbuotojų trūkumas.
- tinkamo atlyginimo, papildomų lėšų darbuotojų kvalifikacijai kelti trūkumas.
- uždirbtas pelnas, gauti kreditai panaudojami ne įmonės plėtrai. Šalies ekonomikai augant, jos užpildo atsiradusias nišas, tačiau lėtėjant ekonomikai tampa rizikingas dėl per didelės konkurencijos.

Smulkaus ir vidutinio verslo Lietuvoje didžiausios **grėsmės**:

- darbingų gyventojų emigracija.
- mažas gamybos pajėgumas.
- brangesnės žaliavos.
- santykinai didesnės valdymo išlaidos.
- mažesnis gamybos automatizacijos laipsnis.
- brangesnis prekių pristatymas.
- reikiamos informacijos trūkumas dėl lėšų stygiaus.
- didėjantys reikalavimai prekių dizainui, kokybei ir asortimentui.

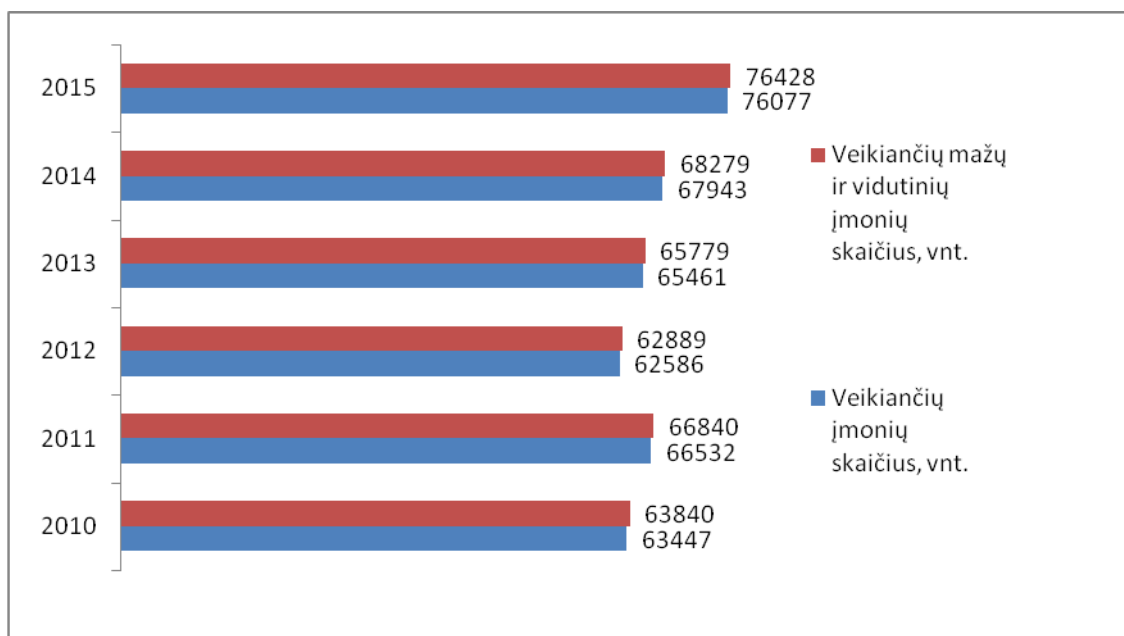
Mokslininkai pateikia šias **galimybes**:

- ilgesnė darbo diena arba naujų rinkų paieška.
- naujų akcijų emisijos išleidimas bei papildomų finansinių išteklių gavimo galimybė.
- nišinės rinkos paieška. Smulkiam ir vidutiniam verslui lengviau įsitvirtinti stambioms įmonėms neįdomiose, netinkančiose sferose.
- klasterių ir bendrų kooperatyvų steigimas (Bekeris, Bikas, 2009).

Daugelis autorių (Adamonienė ir kt., 2007; Banys ir kt., 2006; McIntyre, 2002; R. S. Žukauskas, 2002; I. Ivanovienė ir kt., 2011, Liutkutė, Vijeikis, 2012; Grėblikaitė ir kt., 2014 ir kt.) sutinka, kad plėtojant smulkų ir vidutinį verslą stiprinamas šalies konkurencingumas bei užtikrinamas ekonominis augimas, visuomenės gerovė, stiprinama vidurinė klasė, spartinamas BVP augimas, mažinami regionų socialiniai - ekonominiai skirtumai, nes „MVĮ gausa – tai augančios, sveikos ekonomikos požymis“ (Garuckas ir kt., 2007, p. 44).

„SVV vaidmenį Lietuvos ekonomikoje socialiniu ir ekonominiu aspektu geriausiai atspindi SVV įmonių skaičius, sukuriamos darbo vietos ir sukurta pridėtinė vertė“ (Valstybinio audito ataskaita, 2010, 9 p.)

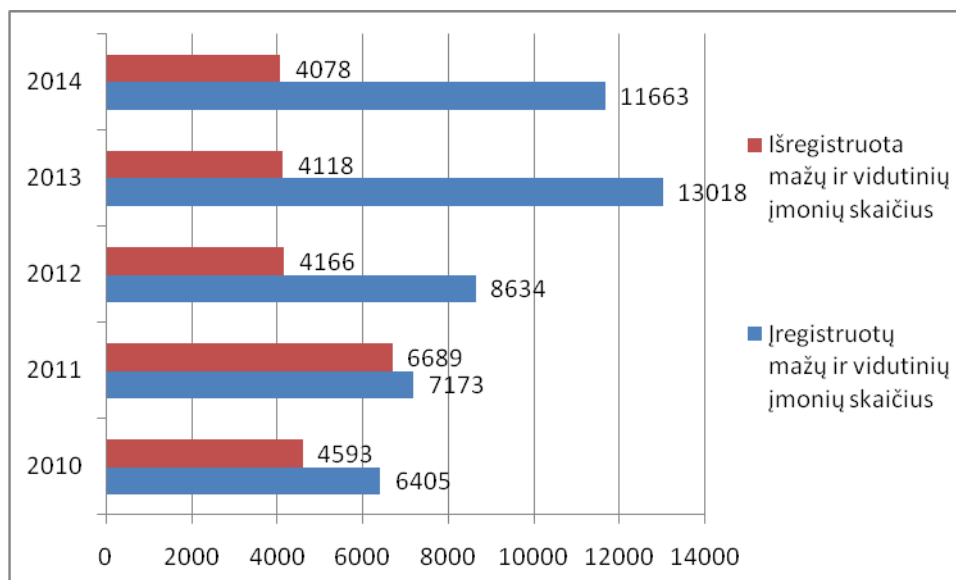
Mažų ir vidutinių įmonių skaičiaus kitimas lyginant su visų Lietuvoje veikiančių įmonių skaičiumi metų pradžioje pateikiamas 2 paveiksle.

2 pav. Mažų ir vidutinių įmonių dalis Lietuvoje veikiančiose įmonėse. (Oficialiosios statistikos departamentas, 2015)

Veikiančių ūkio subjektų skaičius svyruoja mažai, o nuo 2013 m. įmonių skaičius vis auga. SVV įmonių skaičius 2015 m. pradžioje padidėjo 8134 įmonėmis lyginant su 2014 m. Šio rodiklio augimui įtakos turi auganti šalies ekonomika, didėjantis vartotojų pasitikėjimas, gerėjančios verslo nuotaikos ir supaprastintos įmonės įregistravimo procedūros.

Įregistruotų ir išregistruotų įmonių skaičiaus kaita sąlygoja rinkos konkurencingumą. Pasak G. Davulio (2013) verslo gyvybingumas atsispindi įregistruotų ir išregistruotų įmonių dinamikoje, kuri pateikiama 3 paveiksle (esantį kitame puslapyje).

3 pav. Įregistruotų ir išregistruotų mažų ir vidutinių įmonių skaičius per metus. (Oficialiosios statistikos departamentas, 2015)

Nagrinėjamu laikotarpiu išregistruotų įmonių skaičius 2012 – 2014 m. pastovus. Išregistruotų įmonių skaičius augo 2010 – 2011 m., o tai galima sieti su Lietuvos ekonomikos krizės pasekmėmis ir prastėjančiais, analizuojamo laikotarpio, įmonių lūkesčiais dėl tolimesnės plėtros. Įmonių išregistravimui taip pat gali turėti įtakos rizikingi vadovų sprendimai, netinkamas valdymas ar nesugebėjimas prisitaikyti prie besikeičiančių rinkos sąlygų.

Analizuojamu laikotarpiu šalies ūkio raida pradeda stabilizuotis. Atsigauna darbo rinka, mažėja ne darbas. Didėja vidaus paklausa. Tačiau nuo 2014 m. šalies ekonomiką neigiamai pradeda veikti prekybos su Rusija suvaržymai. Todėl įregistruotų įmonių skaičius vis didėja, o 2014 m. jis sumažėja apie 3 proc. lyginant su 2013 m.

Kaip jau minėta darbe, SVV įmonės didina užimtumą, kurdamos naujas darbo vietas. Todėl svarbu išanalizuoti veikiančių mažų ir vidutinių įmonių pasiskirstymą pagal darbuotojų skaičių (žr. 3 lentelė)

3 lentelė

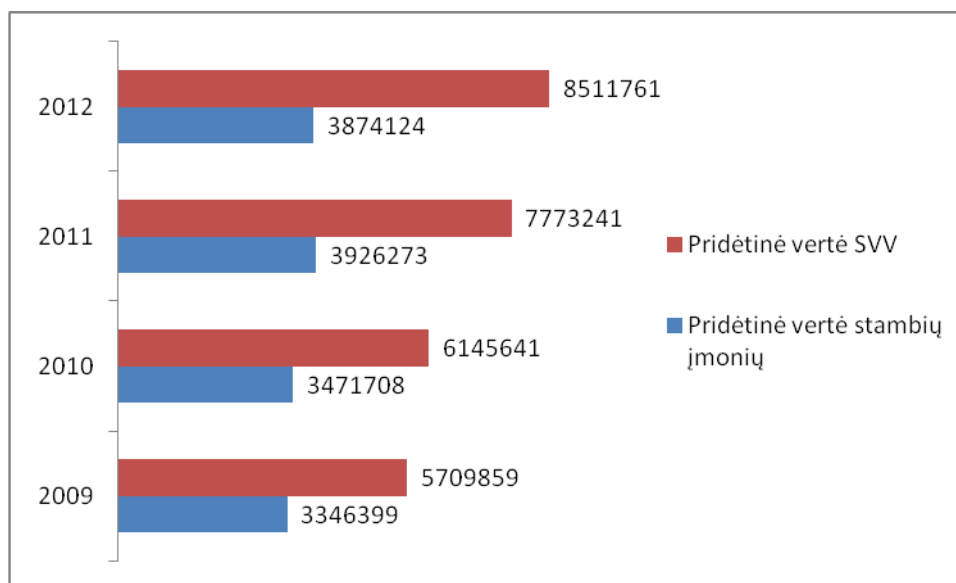
Darbuotojų skaičius veikiančiose įmonėse 2010 – 2015 m. pradžioje proc. išraiška
(Oficialiosios statistikos departamentas, 2015)

Metai	Darbuotojų skaičius, proc.				
	iki 9	nuo 10 iki 49	nuo 50 iki 249	nuo 250 ir daugiau	Iš viso nuo 0 iki 249
2010	16,16	27,64	28,60	27,60	72,40
2011	20,31	28,09	27,14	24,47	75,53
2012	21,02	27,85	26,56	24,57	75,43
2013	20,26	27,96	26,88	24,90	75,10
2014	20,64	27,91	26,05	25,40	74,60
2015	21,32	27,56	25,66	25,46	74,54

Analizuojant mažų ir vidutinių įmonių pasiskirstymą 2010 – 2015 m. laikotarpiu pagal įmonėje dirbančių darbuotojų skaičių matyti, jog visais nagrinėjamais metais didžioji dalis darbuotojų dirba mažose ir vidutinėse įmonėse kur darbuotojų skaičius nuo 10 iki 249 darbuotojų. Lyginant stambiose įmonėse ir mažose įmonėse dirbančiųjų skaičių, matoma, kad smulkus verslas sukuria daugiau darbo vietų. Todėl galima teigti, kad SVV įmonės skatina darbo našumą.

Labai svarbus yra sukuriama bendrosios pridėtinės vertės rodiklis. Šis rodiklis, anot E. V. Bartkaus, yra vienas svarbiausių rodiklių, kuriuo remiantis vertinama šalies ir atskiro ūkio sektoriaus ekonominės veiklos rezultatyvumas. 2009 – 2012 m. SVV sukuriama pridėtinės vertės dalis lyginant su stambiais įmonėmis pateikiama 4 paveiksle. 2013 ir 2014 m. neanalizuojami, kadangi Statistikos departamentas dar nėra pateikęs duomenų.

Visu nagrinėjamu laikotarpiu smulkios ir vidutinės įmonės sukūrė daugiau nei pusę visos Lietuvoje sukuriama pridėtinės vertės. Smulkus ir vidutinis verslas, sukurdamas daugiau nei pusę visos šalyje sukuriama pridėtinės vertės, yra labai svarbus Lietuvos ekonomikai. Taip pat šis rodiklis kiekvienais metais vis auga, o tai rodo gerėjančią šalies ekonominę būklę.

4 pav. 2009 – 2012 m. įmonių sukurta pridėtinė vertė gamybos kainomis tūkst. Eur.
(Oficialiosios statistikos departamentas, 2015)

Apibendrinant galima teigti, jog SVV reikšmę šalies ekonomikai nusako šios verslo srities lankstumas, inovatyvumas, reagavimas į pokyčius, individualių vartotojų poreikių patenkinimas. Ir nors vienas iš ES uždavinių yra smulkaus ir vidutinio verslo aplinkos gerinimas, tačiau Lietuvoje susiduriama su įvairiomis SVV plėtojimosi kliūtimis, kurios bus aptariamoms kitame poskyryje.

1.2. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros kliūtys

Kaip minėta pirmajame poskyryje, smulkaus ir vidutinio verslo įmonės turi reikšmingą įtaką šalies ūkiui. Pasak E. V. Bartkaus (2010), smulkiojo ir vidutinio verslo plėtrą svaria dalimi lemia ne tik Europos, bet ir viso pasaulio rinkos konkurencingumą bei augimą. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra yra vienas svarbiausių ekonominės plėtros uždavinių, tačiau SVV veikia globalioje, dinamiškoje, neapibrėžtoje, nenuspėjamoje aplinkoje. Pasak Bartkaus (2010), SVV susiduria įvairiomis problemomis. Tam pritaria J. Grėblikaitė ir kt. (2014) teigiančios, kad Lietuvoje smulkusis ir vidutinis verslas vis dar susiduria su daugeliu problemų tiek veiklos pradžioje, tiek jau dirbant ilgus metus. Mokslinėje literatūroje vieningo smulkaus ir vidutinio verslo plėtros kliūčių susistemavimo nėra. Įvairūs autoriai nurodo skirtingas kliūtis ir jų poveikį smulkiam ir vidutiniam verslui.

O. Stripeiko ir kt. (2004) išskiriamos šios probleminės sritys, kurios trukdo verslo plėtrai: silpnas strateginis vadovų planavimas, riboti išoriniai finansavimo šaltiniai, apyvartinių lėšų trūkumas, sudėtingos kreditų gavimo sąlygos, pradinio kapitalo stoka, žemas darbo našumas, didelė mokesčių našta, nevienodas SVV išsivystymo lygis skirtinguose regionuose, nepakankama vadybos kokybė, darbuotojų gebėjimų stoka, senos technologijos.

Įdomų suskirstymą pateikia R. Banys ir kt. (2006). Pagrindines kliūtis mažų ir vidutinių įmonių plėtrai mokslininkai suskirstė į keturias grupes: formalius veiksniai, neformalius veiksniai, aplinkos veiksniai ir įgūdžiai. Pasak šių autorių formaliems veiksniams galima priskirti mokestinės bazės tarifus ir administravimą, reguliavimo politikos neapibrėžtumą, darbo, muitų ir prekybos reguliavimą. Neformalius veiksniai – tai žmonių socialinė elgsena tokia kaip nusikalstamumas, šešėlinė veikla, korupcija. Aplinkos veiksniai apima valstybės vykdoma politiką, t. y. finansinių išteklių prieinamumą, kainą, makroekonomikos nestabilumą, teismų sistemą, elektrą, transportą, komunikacijas. Darbo įgūdžiai ir darbuotojų išsilavinimas, taip pat priskiriami prie trukdžių siekiant verslo plėtros.

Pasak J. Vijeikio ir kt. (2010), pagrindinės problemos su kuriomis susiduria verslas be jau minėtų didelių regionų išsivystymo skirtumų yra informacijos trūkumas ir nepanaudojimas laiku, nepalanki teisinė bazė, nepakankamas finansavimas.

Visgi pastebint, kad įvairių mokslininkų įvardijamos kliūtys kartojasi, šio darbo autorė remdamasi įvairių mokslininkų pateikiamomis SVV kliūtimis sudarė 3 lentelę (esančia kitame puslapyje).

**Mokslininkų dažniausiai įvardijamos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros kliūtys
(parengta šio darbo autorės)**

SVV plėtros kliūtys	Autoriai
Nuosavų lėšų trūkumas, riboti išoriniai finansavimo šaltiniai, jų prieinamumas, kaina	O. Stripeikis ir kt. (2004), R. Banys ir kt. (2006), D. Laskienė (2012), G. Davulis (2013), G. Sterkienė, R. Remeikienė (2013), E. V. Bartkus (2010), V. Grublienė, S. Lengvinienė (2011), E. V. Bartkus (2010), G. Šivickas ir kt. (2010), A. Rostamkalaei ir M. Freel (2016)
Didelė mokesčių našta, administravimas	O. Stripeikis ir kt. (2004), R. Banys ir kt. (2006), D. Laskienė (2012), G. Davulis (2013), E. V. Bartkus (2010), V. Grublienė ir kt. (2011)
Nevienodas SVV išsivystymo lygis skirtinguose regionuose	O. Stripeikis ir kt. (2004), J. Vijeikis ir kt. (2010), R. Vilks, D. Bernatonytės (2009)
Žemas darbo našumas, darbuotojų gebėjimų, išsilavinimo stoka	O. Stripeikis ir kt. (2004), R. Banys ir kt. (2006), D. Laskienės (2012), V. Grublienė ir kt. (2011)
Darbo reguliavimas, reguliavimo politikos neapibrėžimas, nepalanki bei nuolat besikeičianti teisinė bazė	O. Stripeikis ir kt. (2004), R. Banys ir kt. (2006), G. Davulis (2013), E. V. Bartkus (2010), (7), J. Vijeikis ir kt. (2010), D. Laskienė (2012)
Nusikalstamumas, šešėlinė veikla, korupcija	R. Banys, V. Rudminaitis, V. Grybėnas (2006), D. Laskienė (2012), M. Chandler (2002)
Informacijos trūkumas	J. Vijeikis ir kt. (2010), G. Davulis (2013)

Kaip pastebi J. Vijeikis ir kt. (2010), plėtros kliūtys ir problemos yra glaudžiai viena su kita susijusios. Kaip pavyzdys, paminėtinas darbuotojų gebėjimų, išsilavinimo stoka bei informacijos trūkumas ir kt.

C. Chittithaworn, M. A. Islam, T. Keawchana, D. H. M. Yusuf (2011) įvardijo, kad klientai, rinka, išteklių, finansavimas ir įmonių bendradarbiavimas yra pagrindiniai veiksniai, prisidedantis prie verslo plėtros. Pasak minėtų autorių, novatoriškumas, kokybė ir prieinama kaina taip pat lemia verslo sėkmingą veikimą.

Kaip minėta 1.1. poskyryje SVV būdamas nedidelis ir turėdamas ribotus išteklius bei susidurdamas su kliūtimis, negali konkuruoti su stambiomis kompanijomis, nes trūksta

finansavimo. Kaip teigia S. Šajeva ir R. Jucevičius (2006), smulkios ir vidutinės įmonės labiau susiduria su žmogiškųjų, technologinių, finansinių išteklių, žinių stoka, masto ekonomija nei stambios kompanijos. Labai tinkamai L. Smagurauskienė (2009) savo darbe apibendrina, kad įmonės gali tikėtis paramos per visą savo egzistavimo laiką, tačiau ne visada parama yra pritaikoma, prieinama ar pakankama. Taigi kitame poskyryje bus pristatomos smulkiam ir vidutiniam verslui teikiamos finansinės priemonės, nes didžioji dalis verslo plėtros kliūčių yra tiesiogiai ar netiesiogiai susijusios su finansavimo trūkumu.

1.3. Finansinių šaltinių klasifikacija

Kaip minėta, SVV vaidmuo šalies ūkyje yra svarbus, todėl jo plėtrai skiriamas didžiulis dėmesys. Šios įmonės tiek steigiantis, tiek plečiantis, susiduria su apyvartinių lėšų trūkumu. Įmonėms apyvartinės lėšos reikalingos padengti kasdienes išlaidas ir investuoti į veiklos plėtrą: patalpų, įrengimų bei technologijų įsigijimui, produktų tobulinimui. R. Adamonienė, D. Makutėnienė, J. Trifonova (2008) teigia, kad neįmanoma pradėti arba plėsti verslą be ilgalaikių kapitalo investicijų, nes pasak R. Strazdo, A. Jakubavičiaus, K. Gečo (2003), kaip rodo praktika, kiekvienam eurui, išleistam tyrimams, reikia dešimt eurų, kad produktas būtų pagamintas ir dar šimto, kad jis atsirastų rinkoje. C. Piza ir kt. (2016) atlikto tyrimo duomenimis verslo parama SVV pagerina įmonių veiklos rezultatus, padeda kurti darbo vietas, turi teigiamą poveikį darbo našumui, eksportui, investicijoms. Dotacijų įsisavinimas turi teigiamą poveikį įmonių darbo vietų kūrimui ir darbo našumo didinimui. Suteikiama parama smulkioms ir vidutinėms įmonėms teigiamai veikia įmonių veiklos rodiklius. Pasak Z. J. Acs, D. B. Audretsch (1993), smulkaus ir vidutinio verslo įmonės rizikingesnės lyginant su stambiomis įmonėmis (žemės ūkio sektoriaus įmonių veikla dėl ryškaus sezoniškumo yra dar rizikingesnė), kadangi jos kur kas dažniau susiduria su paskolų grąžinimo problemomis. Finansavimo esmė yra padidinti lėšų kiekį įmonėje, kad būtų vykdoma ir plėtojama sėkminga veikla (Mačerinskienė, Ivaškevičiūtė, Sabaitė, 2002). Pasak R. Adomonienės ir kt. (2008), finansavimas šioms įmonėms yra aktualus visą įmonės gyvavimo laiką, todėl svarbu išsiaiškinti, kokiomis finansavimo priemonėmis galima būtų pasinaudoti. V. Aleknevičienė (2005) pastebi, kad smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo būdas – tai tam tikrų finansavimo šaltinių derinys.

„Finansinės priemonės – tai būdas panaudoti ribotus valstybės biudžeto išteklius, teikiant ne vienkartinės negrąžinamas subsidijas įmonėms, o skolinant lėšas, investuojant jas į įmonių kapitalą, teikiant garantijas“ (Verslo finansavimo 2014 – 2020 metų Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis išankstinis vertinimas, 2015, p. 11).

Verslo finansavimo priemonės skirstomos į vidines ir išorines, kurios gali būti finansuojamos nuosavomis lėšomis, skolintomis lėšomis arba pasirenkant šiuo metodus kartu.

Pasak R. Adamonienės ir kt. (2008), E. Tyson, J. Schell (1999), vidiniai finansavimo šaltiniai susidaro įmonės viduje ir jie yra patikimesni, kadangi kapitalas priklauso steigėjams, šeimos nariams, draugams. Vidinės finansavimo priemonės yra nepaskirstytas pelnas, ilgalaikio turto nusidėvėjimas ir amortizacija, pajamos pardavus ilgalaikį turtą, pajiniai įnašai bei įnašai už akcijas.

Nepaskirstytasis pelnas – apibūdinamas kaip pelno dalis, likusi sumokėjus pelno mokestį ir neišmokėta dividendais. Būtent nepaskirstytasis pelnas didina įmonės akcijų vertę jį reinvestavus. (Vainienė, 2005). Kadangi pelną reikia užsidirbti ir šis finansavimo būdas galės būti panaudotas tik tada kai į įmonę sugrįš lėšos už suteiktas paslaugas ar parduotą produkciją.

Amortizacija. Mokesčių apskaitoje amortizaciją galima pagreitinti, kai taikomas didesnis nusidėvėjimo normatyvas – taip mažinamas mokėtinas pelno mokestis ir didinamos įmonės galimybės greičiau atnaujinti turimą ilgalaikį turtą (Vainienė, 2005).

Pajamos pardavus ilgalaikį turtą – tai pajamos, gautos už turtą, kurį įmonės paprastai naudoja ilgiau nei vienus metus. Dažniausiai ilgiau kaip metus įmonės naudoja šį turtą – pastatus, įrenginius ir kt., kurie daugelį kartų naudojami gamybos ir aptarnavimo procesuose. Ilgalaikis turtas gali būti tiek materialus, tiek ir nematerialus (pvz., prestižas) (Vainienė, 2005).

Pajiniai įnašai bei įnašai už akcijas. Pagal Tarptautinių žodžių žodyną (2016), pajus – piniginis arba kitoks turtinis įnašas, kurį įmoka asmuo, stojantis į organizaciją (www.ttz.lt/p/pajus), o įnašai už akcijas yra gaunami, kai asmuo nusiperka įmonės akcijas.

Nepaskirstytas pelnas, ilgalaikio turto nusidėvėjimas ar ilgalaikio turto pardavimas, kaip finansavimo priemonės plačiau įgyvendinamos jau veiklą plėtojančių įmonių. Įmonių apklausos dėl veiklos finansavimo apžvalgoje (2015) teigiama, kad įmonių, naudojančių tik vidaus finansavimo šaltinius, dalis tebėra didžiausia (47,4 proc.). Tačiau įmonės neapsiriboja vien vidiniais finansavimo šaltiniais. Nepakankant nuosavų šaltinių, tolesnis verslo vystymasis finansuojamas iš išorinių finansavimo šaltinių. J. Liustrovaitė ir kt. (2015) teigia, kad būtent išorinis finansavimas padeda įveikti likvidumo problemas. Kreditas daugiau ir greičiau padidina įmonėms gamybos apimtį, lyginant su tik nuosavas lėšas naudojančiomis (Jasienė 2013). Verslo gyvavimo pradžioje išoriniai šaltiniai nėra pirmojoje vietoje, tačiau, veiklos plėtra be jų praktiškai neįmanoma (Adamonienės, ir kt., 2008). Pasak J. Liustrovaitės ir kt. (2015), Lietuvoje smulkus ir vidutinis verslas dėl kredito gali kreiptis į finansines institucijas: bankus ir kredito unijas. Kaip teigia R. Adamonienė ir kt. (2008), komercinių bankų teikiamos paskolos SVV įmonėms mokslinėse studijose dažnai įvardijamos kaip labiausiai paplitęs išorinis finansavimo šaltinis.

Pasak R. Garucko, G. Jatulievičienės, M. Kučinskienės (2007) SVV išorinės finansavimo paramos formos yra: mokesčių lengvatos, rinkliavos, finansinė parama kaip lengvatiniai kreditai, dalinis ar visiškas palūkanų dengimas, garantijų teikimas, kreditų draudimas, tam tikrų išlaidų kompensavimas, subsidijos darbo vietoms kurti, darbuotojų kvalifikacijos kėlimo ar perkvalifikavimo paslaugos lengvatinėmis sąlygomis, verslo inkubatorių, verslo centrų, technologijų parkų teikiamos paslaugos, lizingas ir faktoringas, Invega ir kt. LR Vyriausybės, apskričių viršininkų ar savivaldybių nustatytos pagalbos priemonės.

Jei nepakanka pradinio finansavimo nuosavomis lėšomis dažnai yra kreipiamasi į finansines institucijas: bankus ar kredito unijas. Finansinės institucijos siūlo trumpalaikes ir ilgalaikes paskolas. Suteikiamo trumpalaikio ar ilgalaikio kredito dydis priklauso nuo įmonės finansinių rezultatų

Komerciniai bankai. Šio darbo rašymo metu, Lietuvoje veikė šeši Lietuvos banko licenciją turintys komerciniai bankai, 8 užsienio bankų filialai, viena užsienio bankų atstovybė, du šimtai septyniasdešimt penki ES bankai veikiantys LR neįsteigus filialo (www.lb.lt/bankai). Smulkus ir vidutinis verslas veiklos pradžioje ar plėsdamas verslą turi galimybę pasinaudoti įvairiomis komercinių bankų teikiamomis paslaugomis, o kai kurie bankai siūlo išskirtines sąlygas smulkiam ir vidutiniam verslui. Apklausoje (Įmonių apklausos dėl veiklos finansavimo apžvalgoje (2015), dalyvavusios įmonės manė, kad bankų nustatyti kreditavimo standartai labiau griežtėjo, nei švelnėjo. Kaip teigia Jakubauskas ir kt. (2004), pagal nusistovėjusius standartus įmonės įsiskolinimo lygis laikomas normaliu, kai visų jos įsipareigojimų suma neviršija 70 proc. įmonės turto, t.y. įsipareigojimai neviršija akcininkų nuosavybės daugiau nei 2,3 karto. Kartais komerciniai bankai finansuoja ir tokias įmones, kurių įsiskolinimo lygis yra aukštesnis, tačiau tokiu atveju, komercinis bankas užtikrinti įsipareigojimų vykdymui pareikalaus papildomų garantijų arba likvidaus turto įkeitimo, kurio įmonė dažniausiai pasiūlyti nebegali. (Jakubauskas ir kt., 2004, p. 19). Skolinantis lėšas iš banko reikia laiduoti papildomomis užtikrinimo priemonėmis: nekilnojamu turtu, kilnojamu turtu arba Invega garantija.

Kredito unijų paslaugos – kitas plačiai žinomas finansavimo šaltinis. Vienas iš svarbiausių kredito unijos skirtumų nuo komercinių bankų yra tas, kad kredito unija yra atskira, autonomiškai savo narių valdoma įmonė, skirtingai nuo banko filialo, kurios nariai yra ir savininkai, ir klientai, ir atsakingi už įmonės veiklą (LR Kreditų unijų įstatymas, 1995). Kredito unijos pasižymi didesniu dėmesiu savo nariams, jų poreikiams, jie lankstesni, nes tai įmonė teikianti kreditus tik savo nariams, kadangi įkūrus bendrą santaupų fondą nariai vienas kitam teikia paskolas, nusistatydami priimtinas sąlygas. Pabrėžtina, kad paskolos gali būti išduodamos tiek verslo kūrimui, tiek plėtrai, tiek ir kitiems įvairiems tikslams (www.lku.lt). Taigi, SVV būdamas unijos nariu turi galimybę finansuoti arba gali pasinaudoti kredito unijų teikiamomis paslaugomis. Be to pasak R.

Adamonienės ir kt. (2008), kredito unijos teikia paslaugas palankesnėmis sąlygomis nei komerciniai bankai. Kaip teigiama Įmonių apklausos dėl veiklos finansavimo apžvalgoje (2015), skolinimosi iš kredito įstaigų prieinamumą įmonės įvertino ne itin palankiai. Beveik pusė respondentų nurodė, kad per analizuojamą pusmetį skolinimas verslui buvo bent iš dalies ribotas, taip pat verslui pritraukiant papildomą išorinį finansavimą, svarbu nepraleisti progos pasinaudoti valstybės parama.

Naujai besikuriančios įmonės dažniausiai renkasi išorinį finansavimą, todėl labai svarbu pasinaudoti ir valstybės siūloma parama. Valstybės parama, pasak L. Smagurienė (2009), gali būti tiesioginė ir netiesioginė. Tiesioginiai paramai priskiriamos: subsidijos, dotacijos ar kompensacijos. Netiesioginę paramą apima mokesčių lengvatos, paskolų garantijos, eksporto draudimas lengvatinėmis sąlygomis, teisinės lengvatos, viešosios paslaugos lengvatinėmis sąlygomis, palankūs politiniai sprendimai.

Valstybės parama teikiama iš valstybės biudžeto, savivaldybių biudžetų, valstybės ar savivaldybių pinigų fondų lėšomis (LR Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymo pakeitimo įstatymas, 2007). Šiame įstatyme numatomos šios valstybės paramos formos:

- mokesčių lengvatos;
- finansinė parama: lengvatinių paskolų teikimas, labai mažų paskolų teikimas, dalinis ar visiškas palūkanų dengimas, garantijų teikimas, kreditų draudimas, rizikos kapitalo investavimas, tam tikrų išlaidų kompensavimas, subsidijos darbo vietoms kurti;
- viešųjų paslaugų verslui teikimas verslo inkubatoriuose, verslo informacijos centruose, mokslo ir technologijų parkuose;
- Vyriausybės ar savivaldybių nustatytos paramos formos.

Valstybės parama. Pasak L. Smaguruskienės (2009), daugelis pasaulio valstybių ir visos Europos Sąjungos šalys vienokia ar kitokia forma remia verslo vystymąsi ypatingą dėmesį skirdamos smulkiam ir vidutiniam verslui, kuris sudaro ekonomikos pagrindą ir užtikrina jos stabilumą. Pasak L. Mažylio (2006), parama yra pagrindinis SVV politikos instrumentas. R. S. Žukauskas (2002) teigia, kad gerinant SVV subjektų finansines galimybes, svarbu teikti finansinę valstybės paramą. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtojimui valstybinė parama kasmet yra skiriama įvairioms programoms iš valstybės biudžeto. Smulkus ir vidutinis verslas paramą gali gauti tiesiogiai teikdamas paraiškas arba netiesiogiai – per projektus įstaigų, gavusių paramą.

Savivaldybių fondų parama. Savivaldybės iš įsteigtų smulkaus ir vidutinio verslo skatinimo fondų nuo 1998 m. skiria finansinę paramą verslo plėtrai. Savivaldybių, skiriančių lėšas SVV skatinimo fondui bei skirtų lėšų skaičius nuolat auga. Smulkus ir vidutinis verslas finansine parama gali pasinaudoti toje savivaldybėje, kurios priklausančioje teritorijoje yra verslas. Savivaldybių skatinimo fondų lėšos skirtos lengvatinių paskolų teikimui, palūkanų kompensavimui,

naujų darbo vietų kūrimo skatinimui, verslo plėtrą skatinančių priemonių rėmimui, informacijos apie verslo sklaidą skatinimui ir kitiems tikslams. Savivaldybių, skiriančių lėšas SVV skatinimo fondui, skaičius nuolat auga (L. Smagurauskienė, 2011).

Regioninių fondų parama. „Dėl Lietuvos Respublikos atominės elektrinės regiono sudaryme“ (2002) pateikta, kad Ignalinos, Zarasų, rajonų ir Visagino miesto savivaldybės yra vienintelis oficialiai išskirtas probleminis regionas Lietuvoje. 2003 m. Ignalinos AE regiono plėtros agentūra pradėjo įgyvendinti Ignalinos AE regiono smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programą.

Darbo biržos parama. Subsidijų pagalba skatinamas darbo vietų steigimą. Asmenys, kurie yra registruoti darbo biržoje bei turi labai mažą įmonę gali kreiptis dėl jų gavimo. Savarankiško užimtumo rėmimas gali būti taikomas registruotiems asmenims, pirmą kartą steigiantiems darbo vietą sau Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatyme apibrėžtoje labai mažoje įmonėje ar pradedantiems individualią veiklą pagal verslo liudijimą. (www.ldb.lt). Įmonei įdarbinant asmenį, kuris yra užsiregistravęs darbo biržoje bei yra įtrauktas į subsidijuojamų sąrašą - kompensuojama dalis išmokamo darbo užmokesčio ir privalomojo socialinio draudimo įmokų.

Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama. Pasak J. Grėblikaitė ir kt. (2014) parama verslui yra suteikiama ne tik nacionaliniu lygmeniu, tačiau pradedantieji ar jau plėtojantieji verslą gali pasinaudoti ES finansuojamomis struktūrinėmis arba kitomis ES lėšomis finansuojamomis priemonėmis. Nuo 2004 m. Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą, atsivėrė galimybės pasinaudoti struktūrine parama ir kaip teigia D. Beržinskienė, D. Cibulskienė, A. Būdvytytė-Gudienė (2012), ES struktūriniai fondai yra vienas didžiausių Bendrijos finansinių instrumentų, į kuriuos gali pretenduoti smulkus ir vidutinis verslas. ES struktūrinių fondų priemonės yra skirtos sėkmingam verslo plėtojimui, mokslo ir technikos naujovių panaudojimui ir sėkmingai konkurencijai rinkose.

„Be tradicinių kreditavimo galimybių, tokių, kaip kreipimasis į finansines institucijas dėl verslo paskolų, Lietuvoje smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai skatinti yra suteikiamos alternatyvios finansavimo priemonės“ (Liustrovaitė, Martinkutė – Kaulienė, 2015, p. 239). Remiantis Liustrovaite, Martinkutė – Kauliene, 2015; Smagurauskiene (2009), Grėblikaite ir kt. (2014) ir kt., alternatyvias finansavimo priemones sudaro:

1) Lengvatinės paskolos – kredito įstaigos gauna lėšas iš Lietuvos valstybės, teikti paskolas smulkiam ir vidutiniam verslui. Įmonės gali kreiptis į kredito institucijas dėl paskolų gavimo, kurios skirtos investicijoms ir (arba) apyvartinėms lėšoms finansuoti: – maži kreditai, I etapas (apie 50 tūkst. eurų); – maži kreditai, II etapas (apie 102 tūkst. eurų); – atviras kreditų fondas ((0,3 mln. eurų) iš fondo + 25 proc. banko lėšų); – verslumo skatinimo fondas. Priemonės įgyvendinimas yra derinamas su pradedančiais verslą. Pradedantieji verslininkai – mokomi, konsultuojami, jiems padedama parengti verslo planus. SVV lengvatines paskolas gauna supaprastinta tvarka ir mažesnėmis palūkanomis. Šios paskolos dėl sąlyginai minimalaus dydžio vadinamos

mikropaskolomis arba mikrokreditais. Šis finansavimo šaltinis, yra plačiai naudojamas Europos Sąjungos šalyse, kurio skirtos lėšos paramai suteikiamos paskolų, garantijų, kredito linijos, overdrafto ar rizikos kapitalo investicijų forma, o ne išdalijamos negrįžtamai. Pasak I. Ivanovienės ir kt. (2011), lengvatinis skolinimasis sudaro galimybę pasiskolinti lėšų smulkiam ir vidutiniam verslui. Vienai įmonei bankai gali suteikti ne daugiau kaip du mikrokreditus. Visa rizika šiuo atveju atitenka bankui, todėl užstatas yra labai svarbu bei su kiekvienu klientu šis klausimas sprendžiamas individualiai. Jei atitinkama nustatytus reikalavimus, įmonės imančios mikrokreditus gali pasinaudoti ir Invega garantijomis.

2) Garantijų teikimas – garantijų institucija UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ (Invega) teikia valstybės garantijoms prilyginamas garantijas kredito įstaigoms. Šios garantijos skirtos siekiant išspręsti nepakankamo ar nepatrauklaus bankui užstato problemą (o negarantuotos dalies gražinimo užtikrinimas atitenka bankui, tad šiuo atveju SVV svarbu turėti galimybę įkeisti turta):

- iki 80 proc. paskolos sumos už investicines paskolas arba apyvartines paskolas, susijusias su verslo plėtra;
- iki 70 proc. SVV lizinguojamo turto kainos ir pradinės įmokos skirtumo.

Invega (Invega paslaugos, 2009) garantuoja už paskolas:

- materialioms investicijoms – ilgalaikio turto pirkimui, statymui, remontavimui ar rekonstravimui;
- nematerialioms investicijoms – įsigijus patentus, licencijas ar kitą technologijoms perimti.

Pasak R. Liutkutės ir kt. (2012), taip pat garantijos, teikiamos už smulkiojo ir vidutinio verslo subjektų paskolas, garantijos kredito įstaigoms už daugiabučių namų modernizavimo projektus, garantijos didelėms įmonėms ir įmonėms, kurios laikinai patyrė finansinių sunkumų, taip pat valstybės specialiosios garantijos dėl eksporto kredito draudimo bei garantijos pradedantiems verslą.

3) Pasidalintos rizikos paskolos – tai paskolos iki 4,78 mln. eurų investicijoms, apyvartinėms lėšoms finansuoti, kai plečiama smulkiojo ir vidutinio verslo veikla.

4) Portfelinės garantijos – priemonė, skirta paskoloms paskatinti: garantuojama iki 80 proc. siekiant sumažinti SVV kliūtis pasinaudoti finansavimo šaltiniais trūkstant užstato. Taip pat konkretūs bankai teikia mažesnes palūkanų normas ir kitus supaprastintus variantus.

5) Portfelinės garantijos lizingui – finansavimo šaltinis, kuris suteikia iki 1,87 mln. eurų bei garantiją iki 80 proc. lizingo sumos.

6) Rizikos kapitalo priemonės:

- Rizikos kapitalo fondai – profesionalių rizikos kapitalo investuotojų įsteigti investiciniai fondai, kurie pasižymi tuo, kad dažniausia investuoja į nelistinguojamas, kartais į naujai kuriamas įmones pagal iš anksto patvirtintas taisykles. Šiuo finansavimo šaltiniu

investuojama iki 3 mln. eurų. J. Grėblikaitė ir kt. (2014), teigia, kad iš vienos pusės fondų veikla pasižymi didele investicijų rizika, tačiau iš kitos pusės, pasižymi ir aukšta grąža. Norėdamas pritraukti lėšas, smulkus ir vidutinis verslas turi atitikti tam tikrus reikalavimus: fondams turi būti priimtinos įmonės augimo perspektyvos, vadovų kvalifikacija, apskaitos, atsargų bei finansų tvarkymo sistemos. Rizikos fondai orientuojasi į dividendų uždirbimą, pelningą akcijų pardavimą. Rizikos fondo valdytojai nesiekia perimti įmonės valdymo, tačiau pageidauja turėti savo atstovą įmonės valdymo organuose: valdyboje ar stebėtojų taryboje.

Šie fondai orientuojasi į šias svarbiausias veiklos sritis:

- a) finansuoja sandorius, kuriuos įgyvendinus keičiasi akcininkų struktūra įmonėse;
- b) investuoja į veikiančių arba dar tik steigiamų ir didelį augimo potencialą turinčių įmonių akcinį kapitalą;
- c) investuoja į reorganizuojamų įmonių akcijas;
- d) sanuoja bankrutuojančias bendroves;
- e) investuoja į labai didelius skolų portfelius turinčias įmones (Jakubauskas ir kt., 2004).

C. Mayer, K. Schoors, Y. Yafeh (2003) pateikia tokius rizikos kapitalo investuotojus: privačius, bankų dukterines įmones, draudimo kompanijų dukterines įmones, didelių kompanijų dukterines įmones, valstybės įmones.

- Bendrai investuojantis fondas („verslo angelai“) – šis fondas investuoja iki 0,6 mln. eurų į vieną įmonę. „Verslo angelas – tai įmonė arba privatus asmuo, pasirengęs investuoti į pasirinktą įmonės dalį savo kapitalo ir su šios įmonės vadovais dalintis asmenine verslo patirtimi, sukauptomis žiniomis ir taip pagelbėdami įmonėms tobulinti verslo valdymo įgūdžius ir sėkmingai veikti ilgalaikėje perspektyvoje.“ Nacionalinės plėtros institutas (2014, p. 31) . „Verslo angelai“ dažnai finansuoja rizikingas įmones. Pagal Europos Komisiją (2016), daugelyje šalių tai yra antras didžiausias naujai įsteigtų įmonių finansavimo šaltinis, po šeimos ir draugų (http://ec.europa.eu/growth/access-to-finance/funding-policies/business-angels/index_en.htm).

S. Gullander, G. Napier (2003) išskiria „verslo angelų“ sukuriamus privalumus:

- a) mažesnės investavimo sumos lyginant su rizikos kapitalo fondais – geriau patenkina SVV poreikius;
- b) investuoja į pradedantį verslą nereikalaudami įrodyti pajamų;
- c) „verslo angelai“ investuoja į beveik visas augančias verslo šakas;
- d) priėmimo procedūros yra lankstesnės;
- e) sukuria pridėtinę vertę dalydamiesi savo patirtimi ir žiniomis, pritraukdami papildomų lėšų savo įvaizdžiu ir prestižu;

f) suteikia garantijas paskoloms, net ir neinvestuodami šių pinigų tiesiogiai (Gullander, Napier, 2003).

- Practica Capital „apima atskirus Pradinės stadijos rizikos kapitalo ir Rizikos kapitalo fondus, kuriuos valdo vienas fondo valdytojas“ (Grėblikaitė ir kt., 2014, p. 144). Jei pradinės stadijos rizikos kapitalo fondas dirba tik su pradinės stadijos rizikos kapitalu verslo idėjai vystyti (iki 200 000 eurų per 3 m.), tai rizikos kapitalo fondas – pradinės stadijos, pradinį ir plėtros kapitalą (iki 1 500 000 eurų per 12 mėn.).
- Baltijos inovacijų fondas – tai investicinis fondų fondas, kuris įkurtas skatinti Lietuvos, Latvijos ir Estijos rizikos kapitalo rinkų vystymuisi. Norint gauti finansavimą svarbu būtų veikiančia, didelį augimo potencialą turinčia įmone Baltijos regione. BaltCap Private Equity Fund II Fondas (BPEF II) įsigydamas kontrolinius įmonių akcijų paketus planuoja investuoti kapitalą į Baltijos regiono įmones. Paprastai į įmonę investuojama nuo 5 iki 10 mln. eurų.

7) Dalinis paskolų palūkanų subsidijavimas – tai valstybės galimybė kompensuoti dalį SVV sumokėtų palūkanų už paskolas (investicines ir apyvartines) ir finansinės nuomos (lizingo) sutartis. Paskolų palūkanos kompensuojamos investicinėms ar apyvartinėms paskoloms, kurios skirtos smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai. Šio finansavimo šaltinio administratorius yra Invega, kuri gali kompensuoti iki 95 proc. sumokėtų palūkanų.

Inovaciniai čekiai – tai viena bendradarbiavimo tarp verslo ir mokslo skatinimo (finansavimo) šaltinių, kuri Lietuvoje pradėta taikyti nuo 2010 m. D. Beržinskienė, D. Cibulskienė, A. Būdvytytė-Gudienė (2012) teigia, kad SVV susiduria su įvairiomis problemomis, tačiau kartu, kaip minėta, vaidina svarbų vaidmenį inovacijų srityje. Smulkus ir vidutinis verslas reaguodamas į aplinkos pasikeitimus vaidina svarbų vaidmenį įgyvendindamas mokslo pasiekimus. Inovacinę veiklą vykdančios ar norinčios vykdyti įmonės turi galimybę gauti tam tikro dydžio paramą, kurios didžiausia vertė yra 5792,40 eurų (Įmonių, vykdančių inovacinę veiklą, rėmimo, naudojant inovacinius čekius, galimybių studija, 2011). Inovacinių čekių skiriamo finansavimo intensyvumas – iki 80 proc. prašomos sumos (<http://inocekiai.mita.lt/>).

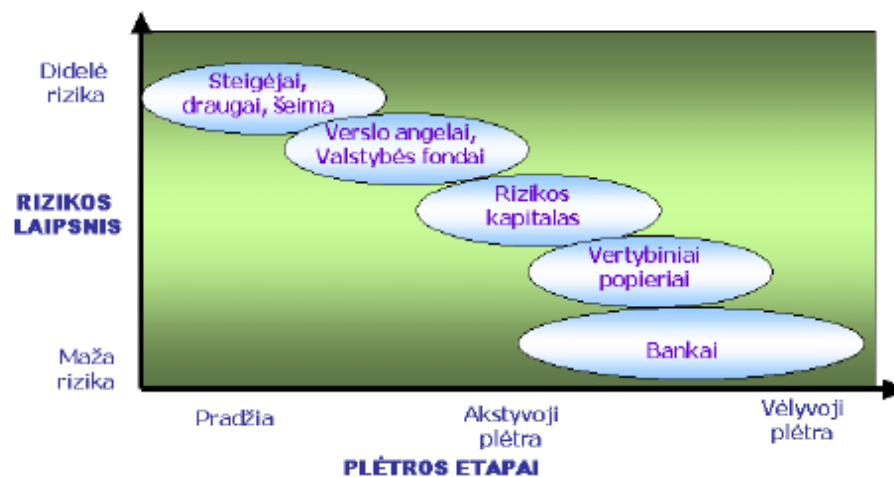
Minios finansavimas yra dar vienas šaltinis, kuris padidinta išorinį finansavimą iš didelės auditorijos, o ne mažos grupės specializuotų investuotojų (pvz bankų, verslo angelų, rizikos kapitalistų), kurie įmonei suteikia nedidelį kiekį prašomų lėšų. Pasak S. Purcell (2014), minios finansavimas – yra žmonių veikimas kartu, per atskiras įmokas, bendrai kažką finansuoti (verslo, kino, meno projektus ir kt.). Minios finansavimas sparčiai augo nuo 2000-ųjų vidurio ir populiarėja jau kelerius metus iš eilės. Nors šį finansavimo būdą vis dar sudaro labai maža dalis įmonių. Šios priemonės vienas iš specifiškumu yra tai, kad ji dažniau skirta finansuoti konkrečius projektus, o ne įmones. Tačiau minios finansavimas tapo alternatyvus finansavimo šaltinis daugelyje kitų sektorių, ir vis labiau naudojamas pelningai veiklai ir verslui. Minios finansavimas paprastai vyksta per

socialinius tinklus, specialias platformas. Minios finansavimas reiškia ne tik lėšų pritraukimą, bet ir informacijos dalinimąsi apie projektą ir produktą, atsiliepimų pasiekiamumą ir pripažinimo gavimą, kuris gali padėti komercializavimui ateityje.

T. Helmer (2011) teigia, kad plačiąja prasme, minios finansavimo gali būti:

1. parama;
2. apibrėžtas atlygis arba rėmimas, kurį investuotojai gauna iš anksto, pavyzdžiui, simbolinė padėka;
3. pasirengimas pardavimui ar išankstinis užsakymas, kai investuotojai teikia finansavimą, kad padėtų gaminti tam tikrą produktą ar paslaugą ir mainais gauna ankstyvą produkto versiją arba produktą už mažesnę kainą;
4. paskola, už kurią investuotojai gauna palūkanų. Taip pat egzistuoja minios skolinimo formos grindžiamos pajamų pasidalijimo principu;
5. nuosavybė, pagal kurią privati įmonė gauna dalį akcijų ir gali įsigyti balsavimo teises.

Pagal R. Strazdą ir kt. (2003), įvairiuose plėtros etapuose, įmonės finansavimo šaltinių galimybės pateiktos 5 paveiksle (esantį kitame puslapyje).

5 pav. Įmonės plėtros etapai (pagal R. Strazdą ir kt. , 2003, p. 25)

Kaip pastebi R. Strazdas ir kt. (2003), kai kurie finansavimo šaltiniai tam tikru metu yra labiau tinkami, nei kiti. Lengviausia gauti nuosavų lėšų iš draugų ar šeimos narių. Sekantis dažniau pasitaikantis finansavimo šaltinis yra „verslo angelai“, kuris yra dažnesnis nei rizikos kapitalo fondai. SVV įmonės, gaunančios valstybės ar Europos Sąjungos paramą, gali būti patrauklesnės kitiems kapitalo šaltiniams, tokiems kaip bankai, „verslo angelai“ ar rizikos kapitalas. Kadangi bankai nelinkę rizikuoti, tai mažai tikėtina, kad jie investuotų į naujai įsikūrusias įmones.

Tad galima teigti, kad galimi įvairūs finansavimo būdai: pradedanti vidiniais finansavimo šaltiniais, taip pat valstybės parama, įvairiais fondais, išoriniais šaltiniais, kaip bankai ir kredito unijos, iki alternatyvių bei naujausių finansavimo būdų kaip minios finansavimas.

1.4. Finansavimo problemų identifikavimas

Mokslinėje literatūroje smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo prieinamumo problemų apibūdinimo pateikiama įvairių, tačiau susistemintoms nerasta.

Pasak J. Liustrovaitės ir R. Martinkutės – Kaulienės (2015) netiesiogiai SVV finansavimo problemos prasideda nuo teisės aktų aiškumo ir tęstinumo nebuvimo, biurokratinių kliūčių ir mokesčių naštos, nepalankios verslo aplinkos. Biurokratinės kliūtys stabdo optimalų SVV darbą. Mokesčiai yra svarbu, nes smulkus ir vidutinis verslas gali vykdyti plėtrą, kai žino kokius ir kiek mokesčių turės sumokėti. Ekonominė situacija turi įtakos finansinių priemonių gavimui: augant ekonomikai – verslas didina investicijas, esant žemesnei palūkanų norma – verslas daugiau skolinasi, lėtėjant ekonomikai – verslas mažina investicijas.

Valstybės auditas (2010) paminėję verslo subjektų įgūdžių ir informacijos stokos problemas, kurios stabdo galimybes pasinaudoti finansavimo šaltiniais. Žinomiausi išorinio finansavimo šaltiniai yra tradiciniai, nes SVV trūksta žinių apie alternatyvius finansavimo būdus (aptariama 1.3. poskyryje). Tam pritaria įvairūs autoriai (Davulis, 2013; Garuckas, Jatuliavičienė ir Kučinskienė, 2007; A. Svetikas, 2006; Rutkauskas ir Krutkienė, 2001) pabrėžiantys informacijos ir žinių stoką. J. Liustrovaitės ir kt. (2015) praplečia teigdama, kad vadovų asmeninės patirties, žinių, įgūdžių stoka taip pat gali trukdyti sėkmingam verslo vystymui. Tam pritaria ir H. Nijam (2016), kurio atlikto tyrimo duomenimis, nustatyta, kad įmonių vadovų lytis, amžius, išsilavinimas, užsienio kalbų mokėjimas ir turima informacija apie įmonės būklę turi įtakos paskolų įsipareigojimų nevykdymo rizikai, nes kuo labiau išsilavinęs ir turintis patirties yra vadovas, tuo mažesnė rizika, kad bus netinkamai vykdomi finansiniai įsipareigojimai.

Asmeninės iniciatyvos trūkumas ar motyvacijos stoka, turi didžiulę reikšmę finansavimo informacijos gavimo požiūriu. Susistemintos ir patikimos informacijos trūkumas taip pat turi įtakos finansavimo prieinamumui. Finansiškai nepakankamai išprususiam verslininkui taip pat bus sunkiau pasirinkti tarp įvairių kreditavimo galimybių.

Verslo finansavimo 2014 – 2020 m. Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis išankstinis vertinimo ataskaitos (2015) duomenimis smulkaus ir vidutinio verslo įmonės, norėdamos pradėti verslą ar jau jį plėtodamos, dažniausiai susiduria su šiomis problemomis, kurios trukdo gauti išorinį verslo finansavimą:

- turi nepakankamo dydžio užstatą;
- per trumpa įmonės veiklos istorija, todėl kredito įstaigos negali įvertinti jų finansinės būklės;
- nepakankamai geri finansiniai rodikliai;
- nepakankamai stipri ir kompetentinga komanda ir pan.

Analizuojant mokslinius šaltinius nustatyta, jog finansinių priemonių dydis yra per daug apribotas ir dažnai šis veiksnys trukdo vykdyti efektyvią plėtrą naujoms ar neseniai įsteigtoms įmonėms. Dažniausios priežastys, dėl kurių nesuteikiamas ar suteikiamas mažesnis finansavimas yra pradinio užstato trūkumas, turimi per dideli įsipareigojimai, nepagrįstas finansinių priemonių poreikis, turėtos įmonės mokumo problemos. Tačiau dažniausios pasitaikančios problemos su kuriomis susiduria SVV yra mokumo problemos ir užstato trūkumas.

Pateiktas finansavimo problemas: trumpa SVV veiklos istorija; didelis veiklos rizikingumas; vadovų asmeninės patirties, žinių, įgūdžių stoka; pradinio užstato trūkumas; per dideli turimi įsipareigojimai; nepagrįstas finansinių priemonių poreikis; turėtos mokumo problemos, nepakankamai geri SVV finansiniai rodikliai; nepakankamai stipri ir kompetentinga organizacijoje dirbanti komanda, galima priskirti prie finansavimo problemų grupės kylančios iš organizacijos vidinės aplinkos.

Prie SVV finansavimo problemų, kurias lemia finansinės institucijos galima priskirti ir gana griežtus finansavimo reikalavimus, tam tikro dydžio užstato reikalavimą ir per didelę finansavimo kainą, kurią sudaro palūkanos, garantijos mokestis, administravimo išlaidos.

Smulkaus ir vidutinio verslo įmonės susiduria ir su finansinių priemonių dydžio apribojimais. Daugumoje teikiamų finansinių priemonių yra nustatytos vadinamos „lubos“, t.y. kokia būtų galima gauti maksimalią finansavimo sumą.

Pasak G. Davulio (2013), R. Adamonienė ir kt. (2008), mažos ir vidutinės įmonės susiduria su sudėtingu finansavimo gavimo procesu. Šių įmonių veiklos apimtys būna mažos ir didelis veiklos rizikingumas, paskolų apimtys – dažnai nedidelės, todėl daugelis šių įmonių negali patenkinti finansinių institucijų keliamų reikalavimų, tokioms įmonėms skolinama nenoriai, nes komerciniai bankai patiria didelius administravimo kaštus. Tai pabrangina ir paskolų, kurias ima smulkaus ir vidutinio verslo įmonės, kaštus. Prie SVV finansavimo problemų, kurias lemia finansinės institucijos galima priskirti ir gana griežtus finansavimo reikalavimus, tam tikro dydžio užstato reikalavimą ir kitas su tuo susijusias išlaidas. Smulkaus ir vidutinio verslo įmonės susiduria ir su finansinių priemonių dydžio apribojimais.

Verslo aplinką, šalies ekonominę būklę, teisės aktų aiškumą ir vientisumą, biurokratinės kliūtis, mokestinę naštą galima priskirti prie netiesioginių veiksnių lemiančių finansavimo problemas.

Apibendrinant galima teigti, kad smulkios ir vidutinės įmonės susiduria su įvairiomis finansavimo prieinamumo problemomis kylančiomis tiek iš pačios įmonės vidinės aplinkos, tiek iš išorinės aplinkos. Finansinių problemų atsiradimui įtakos turi ir netiesioginiai veiksniai.

2. PANEVĖŽIO MIESTO IR RAJONO SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO ĮMONIŲ VEIKLOS FINANSAVIMO GALIMYBIŲ PANAUDOJIMO TYRIMAS

2.1. Tyrimo metodika ir eiga

Atlikta mokslinės literatūros analizė pirmojoje darbo dalyje, leidžia teigti, kad yra įvairių smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo šaltinių.

Tyrimo tikslas – nustatyti Panevėžio miesto ir rajono smulkaus ir vidutinio verslo įmonių veiklos finansavimo galimybių žinomumą ir panaudojimą.

Siekiant nustatyti smulkaus ir vidutinio verslo įmonių veiklos finansavimo galimybių žinomumą ir prieinamumą, reikia ištirti: kokiais finansavimo šaltiniais įmonės yra pasinaudojusios ir kokius žino, su kokiomis problemomis susidūrė bei koks finansavimo poreikis numatomas ateityje. Teorinėje šio darbo dalyje buvo sukurtas smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo modelis ir išskirti šie finansavimo šaltiniai: nepaskirstytasis pelnas, pajamos pardavus ilgalaikį turtą, pajiniai įnašai bei įnašai už akcijas, komercinių bankų, kredito unijų paslaugos, savivaldybės, regionų, Europos Sąjungos fondų parama, darbo biržos subsidijos darbo vietoms steigti, pasidalintos rizikos paskolos, „Invegos“ garantijos, portfelinės garantijos, portfelinės garantijos lizingui, rizikos kapitalo fondai, „verslo angelai“, dalinis paskolų palūkanų subsidijavimas, Practica Capital, Baltijos inovacijų centras, inovaciniai čekiai, mikrokreditas, minios finansavimas.

Atliekant tyrimą laikomasi prielaidos, kad kuo daugiau finansavimo šaltinių yra žinoma ir kuo geresnė yra įmonės padėtis, tuo didesnės galimybės pasinaudoti šaltiniais bei kuo daugiau finansavimo šaltinių įmonės yra panaudojusios, o nepavykusių panaudoti mažiau, tuo prieinamumas yra geresnis. Taigi, galima formuluoti šiuos **tyrimo uždavinius**:

1. Nustatyti nuosavo kapitalo dalį veiklos pradžioje.
2. Nustatyti įmonių pelningumą, mokumą, įsipareigojimus.
3. Nustatyti įmonių plėtros problemas.
4. Nustatyti kaip įmonės vertina finansavimo būklę Lietuvoje.
5. Nustatyti įmonių finansavimo tikslus, žinomumą ir panaudojimą.
6. Nustatyti įmonių finansavimo problemas.
7. Nustatyti įmonių finansavimo poreikį ateityje.

Pirmasis tyrimo uždavinys suponuoja pirmąjį **tyrimo kriterijų** – smulkaus ir vidutinio verslo nuosavo kapitalo dalies veiklos pradžioje nustatymas. Kaip teorinėje dalyje minėta, įmonės susiduria su finansavimo stygiumi ne tik įmonėms pradėdant veiklą, bet ir veiklą vykdant ilgus metus, taigi norima išsiaiškinti kokiomis finansavimo priemonėmis įmonės pasinaudojo veiklos pradžioje. Sprendžiant pirmąjį uždavinį, kuris tampa pirmuoju **tyrimo kriterijumi**, reikia nustatyti:

- *įmonės nuosavą kapitalą veiklos pradžioje;*
- *įmonės nuosavo kapitalo dalį veiklos pradžioje;*
- *įmonės pritrauktus finansavimo šaltinius, kai nepakako nuosavo kapitalo veiklos pradžioje.*

Antrasis tyrimo uždavinys suponuoja antrąjį **tyrimo kriterijų** – įmonės pelningumo, mokumo ir įsipareigojimų nustatymas. Įmonei, planuojančiai pasinaudoti finansiniais šaltiniais, pirmiausia reikia žinoti finansinę padėtį. Sprendžiant antrąjį uždavinį, kuris tampa tyrimo kriterijumi, reikia nustatyti:

- *įmonės veiklos pelningumą;*
- *įmonės mokumo problemas;*
- *įsipareigojimų dydį balanso kapitalo struktūroje.*

Trečiasis tyrimo uždavinys suponuoja trečiąjį **tyrimo kriterijų** – smulkaus ir vidutinio verslo įmonių plėtros problemų nustatymas. Teorinėje šio darbo dalyje buvo išskirtos įvairios smulkaus ir vidutinio verslo plėtros kliūtys: nuosavų lėšų trūkumas, riboti išoriniai finansavimo šaltiniai, jų prieinamumas, kaina, didelė mokesčių našta, administravimas, nevienodas SVV išsivystymo lygis skirtinguose regionuose, žemas darbo našumas, darbuotojų gebėjimų, išsilavinimo stoka, nusikalstamumas, šešėlinė veikla, korupcija, darbo reguliavimas / reguliavimo politikos neapibrėžimas / nepalanki bei nuolat besikeičianti teisinė bazė, informacijos trūkumas. Sprendžiant trečiąjį uždavinį, kuris tampa trečiuoju **tyrimo kriterijumi**, reikia nustatyti:

- *ar įmonė susiduria su verslo plėtros problemomis;*
- *su kokiomis konkrečiomis verslo plėtros problemomis susiduria.*

Ketvirtasis tyrimo uždavinys suponuoja ketvirtąjį **tyrimo kriterijų** – smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo Lietuvoje būklės vertinimo nustatymas. Nuo valstybės požiūrio į smulkų ir vidutinį verslą, priklauso kokioje aplinkoje smulkus ir vidutinis verslas veikia. Taigi sprendžiant 4 uždavinį reikia nustatyti, ar:

- *smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo būklė Lietuvoje vertinama teigiamai;*
- *valstybė pakankamai skatina smulkiojo ir vidutinio verslo finansavimą Lietuvoje.*

Penktasis tyrimo uždavinys suponuoja penktąjį **tyrimo kriterijų** – smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo šaltinių žinomumo ir panaudojimo tikslo nustatymas. Remiantis šiuo tyrimo kriterijumi identifikuojama:

- *finansavimo priemonių žinomumas;*
- *kokiomis finansavimo priemonėmis įmonė pasinaudojo, o kokiomis nepavyko pasinaudoti;*
- *kokiu tikslu buvo panaudotos finansavimo priemonės.*

Šeštasis tyrimo uždavinys suponuoja šeštąjį **tyrimo kriterijų** – smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo problemų nustatymas. Kaip buvo minėta teorinėje dalyje, įmonė susiduria su įvairiomis finansavimo problemomis. Šią situaciją nusako šis tyrimo indikatorius:

- *įmonė susiduria su finansavimo problemomis ieškodama išorinių finansavimo šaltinių.*

Septintasis tyrimo uždavinys suponuoja septintąjį **tyrimo kriterijų** – smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo poreikio nustatymas ateityje. Įmonė turi žinoti ne tik esamą veiklos padėtį, bet ir numatyti veiklos perspektyvas bei planuoti finansavimo poreikį ateityje. Taigi, sprendžiant septintąjį uždavinį, kuris tampa septintuoju **tyrimo kriterijumi**, reikia nustatyti:

- *ar įmonė planuoja finansuoti veiklą per ateinančius 1 metų laikotarpį;*
- *kokiomis finansinėmis priemonėmis planuoja pasinaudoti;*
- *kokio dydžio numatomas finansavimo poreikis.*

Apibendrintas smulkaus ir vidutinio verslo įmonių veiklos finansavimo galimybių žinomumo ir prieinamumo tyrimo instrumentarijus pateiktas 1 priede.

Siekiant išanalizuoti Panevėžio miesto ir rajono smulkaus ir vidutinio verslo įmonių veiklos finansavimo galimybių žinomumą ir panaudojimą, pasirinktas kiekybinis tyrimas, atliekant darbuotojų, atsakingų už finansavimą arba vadovų anketinę apklausą (žr. 2 priedas). Anketinė apklausa buvo pasirinkta dėl galimybės apklausti didesnę respondentų skaičių per palyginti nedidelį laiką tarpą, respondentų duomenis galima lengvai apdoroti bei analizuojant gautus rezultatus, nustatyti organizacijoje vyraujančias tendencijas bei nuomones, anketų anonimiškumas skatina didesnę sąžiningumą bei gaunami tikslesni duomenys. Apklausa buvo anonimiška, todėl respondentams buvo sudaryta galimybė objektyviai išreikšti požiūrį į pateiktus teiginius bei klausimus. Anketos yra formalizuotos, todėl nekyla pavojus, kad užduoti labai įvairūs, išsklaidyti klausimai ir surinkta labai didelė atsakymų įvairovė. Anketą sudarė uždari klausimai, teiginiai.

Anketinė apklausa buvo vykdoma 2016 m. balandžio mėnesio 1 – 25 dienomis. Generalinę visumą sudarė smulkaus ir vidutinio verslo įmonės Panevėžio mieste ir rajone. Tyrimui atlikti buvo pasirinktas patogios atrankos būdas, t.y. anketa buvo siunčiama el. paštu apskaitos paslaugas teikiančioms įmonėms, kurios tvarko buhalterinę apskaitą smulkioms ir vidutinėms įmonėms: UAB „Verslo kodas“, UAB „Sabilė Pactum“, UAB „Teisingas pasirinkimas ir ko“. Taip pat el. paštu buvo išplatintos anketos Panevėžio apskrities smulkaus ir vidutinio verslo įmonėms, nurodant iki kada prašoma užpildyti ir grąžinti užpildytą anketą. Formuojant atranką, įmonių koordinatės buvo imamos iš įmonių katalogo internete www.rekvizitai.lt. Tyrimui buvo pasirinktos įmonės, kurios atitinka smulkaus ir vidutinio verslo kriterijus, t.y. įmonėse darbuotojų skaičius neviršija 250, metinės pajamos neviršija 40 mln. eurų, balansinė turto vertė neviršija 27 mln. eurų. Apklausoje iš viso dalyvavo 368 smulkios ir vidutinės įmonės. 12 anketų buvo pateikta netinkamai užpildytų.

Pasak K. Kardelio (2002), jeigu tyrėjas savo tyrimo rezultatus norės apdoroti statistiniais būdais, tada minimalus atvejų skaičius neturėtų būti mažesnis kaip 30. Siekiant tyrimo reprezentatyvumo pagal Schwarze formulę nustatomas *tyrimo imties dydis* – 354 įmonės. Kai populiacijos dydis žinomas, imties dydžiui nustatyti taikoma ši formulė (Rudzkienė, 2005):

$$n = \frac{N \cdot 1.96^2 \cdot p \cdot q}{\varepsilon^2 \cdot (N - 1) + 1.96^2 \cdot p \cdot q}$$

čia:

- N – populiacijos dydis;
- reikšmė 1,96 atitinka standartizuoto normaliojo skirstinio 95 proc. pasiklovimo lygmenį;
- p yra numatoma įvykio baigmės tikimybė, kad nagrinėjamas požymis pasireikš tiriamoje populiacijoje (dažniausiai imama blogiausio varianto tikimybė – požymis būdingas pusei, t. y. 50 proc. populiacijos, ir pasirenkama $p = 0,5$);
- q yra tikimybė, kad nagrinėjamas požymis nepasireikš tiriamoje populiacijoje ($q = 1 - p = 0,5$);
- ε yra pageidautinas tikslumas, dažniausiai $\varepsilon = 0,05$.

Šiuo atveju N – Panevėžio miesto ir rajono smulkaus ir vidutinio verslo įmonės. Statistikos departamento duomenimis 2016 metų sausio 1 d. Panevėžio mieste ir rajone veikė 3187 smulkaus ir vidutinio verslo įmonės.

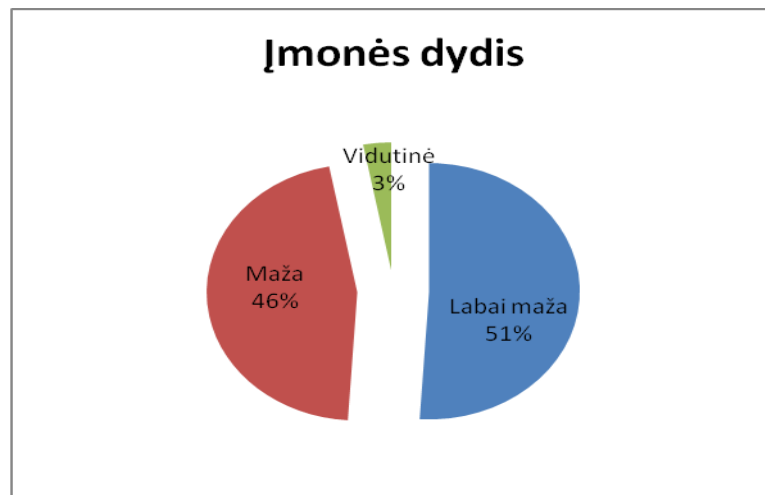
Tyrimo duomenų analizė bus atliekama naudojant MS Excel paketą.

2.2. Tyrimo rezultatai ir interpretacija

Atlikus Panevėžio miesto ir rajono smulkaus ir vidutinio verslo įmonių apklausa, nustatyta, kad daugiau nei pusė (51 proc.) tyrime dalyvavusių įmonių buvo labai mažos, 46 proc. įmonių priskiriama prie mažų, o likusi dalis vidutinės (žr. 6 pav., esantį kitame puslapyje).

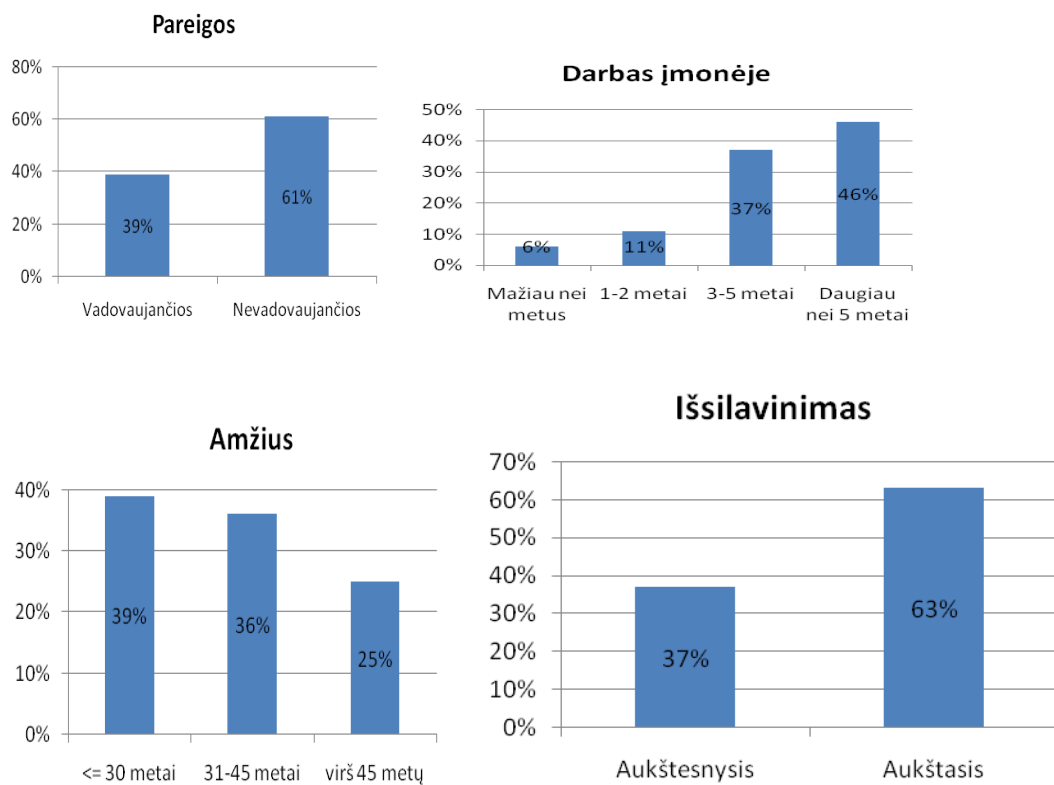
Dauguma (82 proc.) tyrime dalyvavusių įmonių buvo uždarnosios akcinės bendrovės, individualiosios įmonės sudarė 15 proc., o likusios mažosios bendrijos, valstybinė įmonė bei žemės ūkio bendrovės.

Daugiau nei pusė (55 proc.) įmonių, dalyvavusių apklausoje, teikia klientams paslaugas, ketvirtadalis užsiima prekyba, iš jų 11 proc. veikloje užsiima ir prekyba ir paslaugomis, o likusi dalis dirba gamyboje. Dauguma įmonių (62 proc.) veikia daugiau nei 5 m., ketvirtadalis 2 – 5 m., o likusi dalis - mažiau nei 2 m.

6 pav. Įmonių, dalyvavusių apklausoje, dydis

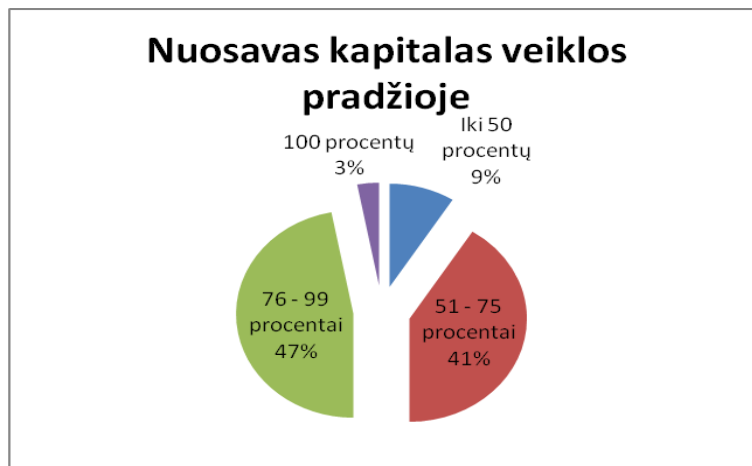
Tyrimo dalyvavo daugiausia respondentai, turintys aukštąjį mokslo išsilavinimą (63 proc.), jaunesni nei 30 m. (39 proc.), nevadovaujančias pareigas užimantys (61 proc.) bei dirbantys įmonėse daugiau nei 5 m. (žr. 7 pav.).

7 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal demografines charakteristikas

Nuosavo kapitalo veiklos pradžioje nustatymas. Pirmiausia buvo siekiama nustatyti ar veiklos pradžioje įmonės rėmėsi nuosavu kapitalu ir koks buvo jo dydis. Daugumos apklaustų įmonių (56 proc.) nuosavas kapitalas veiklos pradžioje buvo iki 3 000 eurų, truputi mažiau nei

trečdalis (31 proc.) įmonių nuosavas kapitalas įmonės veiklos pradžioje buvo 3 001 – 20 000 eurų, ir 10 proc. įmonių, kurių nuosavas kapitalas buvo 20 000 – 40 000 eurų, o 3 proc. įmonių, dirbančių gamybos srityje, virš 40 000 eurų. Pastebėta, kad kuo didesnė įmonė, tuo didesnis reikalingas nuosavas kapitalas įmonių veiklos pradžioje, nes nuosavas kapitalas iki 3 000 eurų daugiausia sudarė labai mažų įmonių, tuo tarpu iki 20 000 eurų, įmonių, kurios priklauso mažoms. Į klausimą: „Kokį dydį nuosavas kapitalas Jūsų įmonėje sudarė veiklos pradžioje?“ (žr. 8 pav.), dauguma 88 proc. pasirinko 51 – 99 proc. ir tik 3 proc. respondentų teigė, kad nuosavas kapitalas sudarė 100 proc., o likusių įmonių kapitalo dalis buvo mažiau nei 50 proc.

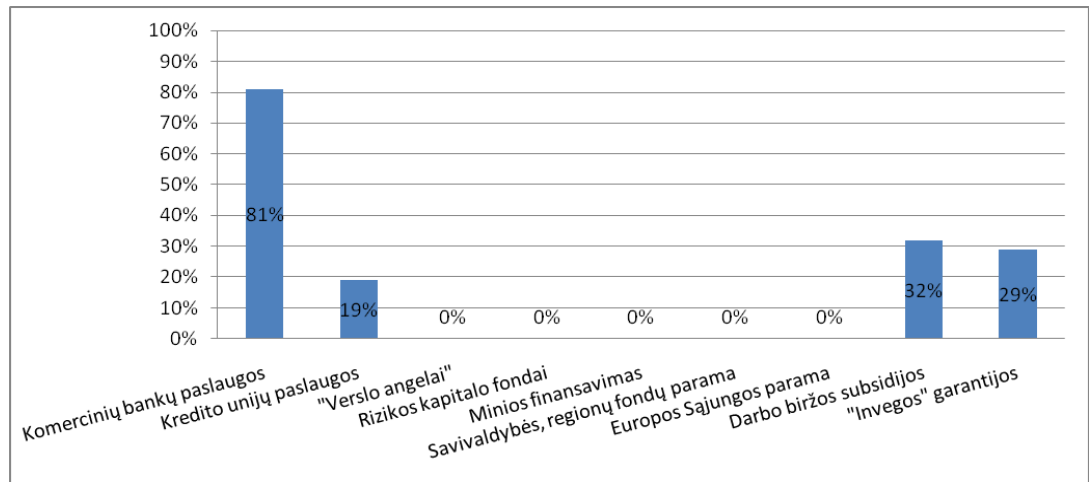

8 pav. Įmonių, dalyvavusių apklausoje, nuosavas kapitalas veiklos pradžioje lyginant su įsipareigojimais

Analizuojant įmones, kurių nuosavo kapitalo dalis sudarė 100 proc., pastebėta, kad tai labai mažos įmonės, dirbančios prekybos sferoje. Dauguma įmonių (53 proc.), kurių nuosavas kapitalas sudarė 76 – 99 proc., sudarė mažos, o likusi dalis labai mažos. Vidutinės įmonės dalyvavusios apklausoje teigė, kad jų nuosavas kapitalas buvo virš 40 000 Eurų, bei nuosavas kapitalas sudarė 51 – 75 proc., tai įmonės dirbančios gamybos ir paslaugų sferoje, labai mažos ir vidutinės, dirbančios daugiau nei 2 m. Paklausus įmonių, kuriuos finansavimo šaltinius įmonė pritraukė nepakankant nuosavo kapitalo veiklos pradžioje, kurių nuosavo kapitalo dalis nesudarė 100 proc., duomenys pateikti 9 pav. (esantis kitame puslapyje).

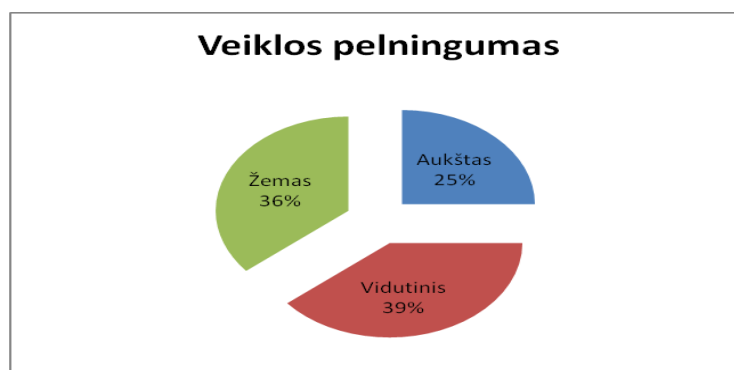
Taigi, paaiškėjo, kad dauguma įmonių panaudojo komercinių bankų teikiamas finansines priemones (81 proc.), 32 proc. ir 29 proc. atitinkamai darbo biržos subsidijas ir „Invega“ garantijas, o 19 proc. paminėjo kredito unijų paslaugas. Net 61 proc. įmonių pasinaudojo dvejomis finansavimo priemonėmis, iš jų dauguma bankų bei „Invegos“ garantija. Kaip matyti iš paveikslėlio, įmonės pasinaudojo pačiais populiariausiais finansavimo šaltiniais, o alternatyviaisiais nepasinaudojo. Taip galėjo atsitikti, kadangi, minios finansavimas populiarėja tik pastaraisiais

metais arba įmonės neatitiko finansavimo gavimui keliamų kriterijų. Galima teigti, kad įmonės, dalyvavusios tyrime, veiklos pradžioje nepasinaudojo visais galimais finansavimo šaltiniais.

9 pav. Finansavimo šaltiniai, kuriuos įmonės pritraukė nepakankant nuosavo kapitalo įmonės veiklos pradžioje

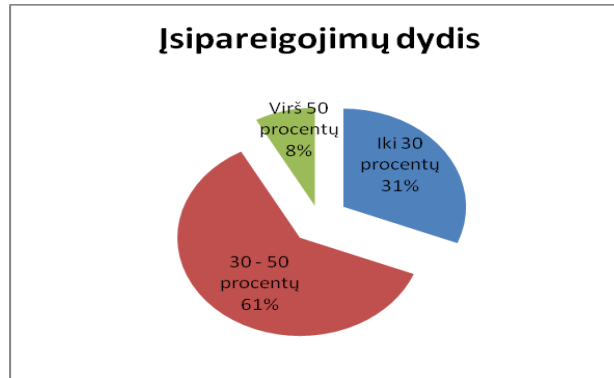
Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių pelningumo, mokumo ir išsipareigojimų nustatymas. Tyrime daugiausia dalyvavo įmonės, kurių veiklos pelningumas yra vidutinis (39 proc.), 36 proc. teigė, kad jų įmonių veiklos pelningumas žemas, o ketvirtadalis įmonių veikla pasižymi aukštu pelningumu (žr. 10 pav.) tai daugiausia įmonės dirbančios prekybos sferoje. Vidutiniu pelningumu pasižymi paslaugose dirbančios labai mažos įmonės, dirbančios daugiau nei 2 m., o žemu pelningumu vidutinės ir mažos įmonės dirbančios gamyboje ir paslaugų sferoje daugiau nei 5 m.

10 pav. Apklausoje dalyvavusių įmonių pelningumas

Mažiau nei pusė (44 proc.) respondentų, dirbančių prekybos ir paslaugų sferoje teigė, kad įmonė laiku vykdo išsipareigojimus, su mokumo problemomis susiduria 56 proc. įmonių, dirbančių paslaugų ir gamybos sferose dažnai arba kartais susiduria su mokumo problemomis, o kitos įmonės

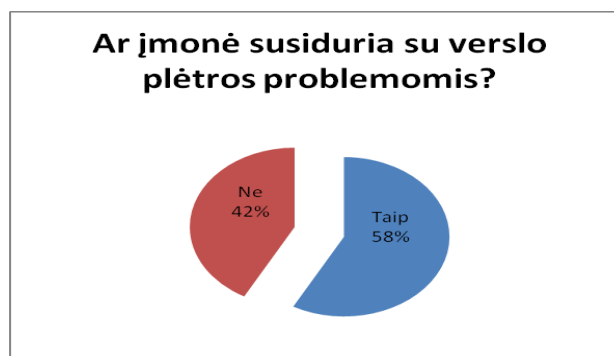
laikiniai susiduria su mokumo problemomis. Daugiau nei pusė (61 proc.) respondentų teigė, kad jų įmonių įsipareigojimų dydis balanso kapitalo struktūroje yra 30 – 50 proc. (žr. 11 pav.), iš jų daugiau nei pusė įmonių, dirbančių paslaugų sferoje, daugiau nei 5 m., priskiriamos prie mažų arba labai mažų.

11 pav. Įsipareigojimų dydis balanso kapitalo struktūroje

Mažiau nei trečdalis (31 proc.) apklaustų įmonių, turi iki 30 proc. įsipareigojimų, tai paslaugas teikiančios palyginti neseniai įsikūrusios (2 – 5 veiklos metai) įmonės bei įmonės dirbančios prekybos srityje. Virš 50 proc. įsipareigojimų turėjo didžiausios įmonės, dirbančios gamybos bei prekybos srityje. Taigi apibendrinant tyrimo duomenis galima teigti, kad kuo didesnė įmonė, tuo didesnis įsipareigojimų dydis bei dažnesnis susidūrimas su mokumo problemomis, taip pat buvo pastebėta, kad įmonės, dirbančios prekybos sferoje su finansinėmis problemomis susiduria rečiau, o paslaugas teikiančios įmonės susiduria su problemomis kaip ir įmonės, dirbančios gamybos srityje.

Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių plėtros problemų nustatymas. Daugiau nei pusė (58 proc.) respondentų teigė, kad įmonė susiduria su verslo plėtros problemomis, tačiau net 42 proc. teigė nesusiduriantys su verslo plėtros problemomis (žr. 12 pav.).

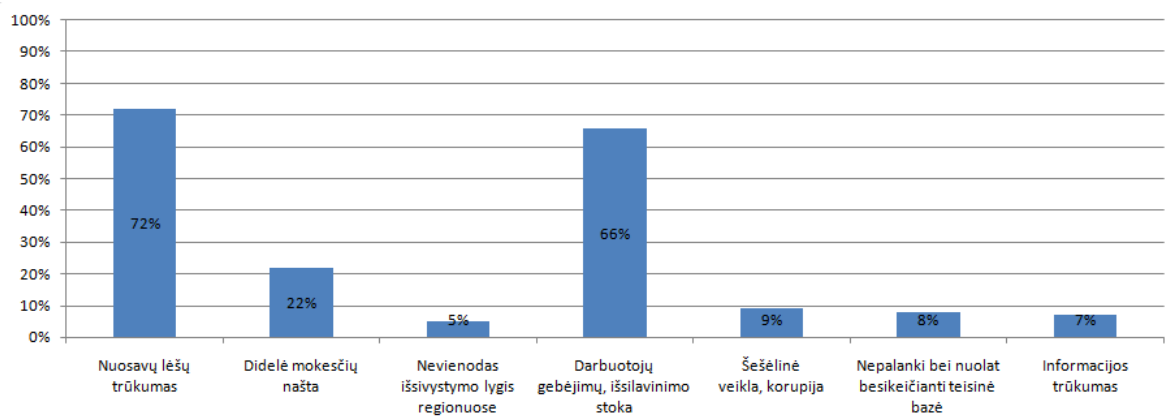

12 pav. Respondentų atsakymų pasiskirstymas dėl verslo plėtros problemų

Analizuojant įmones, kurios nesusiduria su verslo plėtros problemomis, pastebėta, kad jos dirba paslaugų ir / arba prekybos sferose, visos veikiančios 2 m. ir daugiau, labai mažos bei mažos

įmonės, pasinaudojusios komercinių bankų paslaugomis bei darbo biržos subsidijomis veiklos pradžioje bei dabar turinčios aukštą pelningumą, mažas mokumo problemas bei vidutinius įsipareigojimus. Galima teigti, kad gera finansinė įmonių padėtis, skatina įmones teigiamai vertinti esamą situaciją.

Tačiau respondentai iš įmonių, kurios susiduria su plėtros problemomis (žr. 13 pav.), dauguma paminėjo nuosavų lėšų trūkumą (72 proc.) bei darbuotojų gebėjimų, išsilavinimo stoką (66 proc.). Svarbu paminėti, kad dauguma visų respondentų (52 proc.) pažymėjo šias abi problemas. Šios dvi problemos yra labai svarbios ir tarpusavyje susijusios, nes trūkstant nuosavų lėšų yra sunkiau vykdyti įmonės plėtrą, pasamdyti motyvuotus, gebančius puikiai dirbti darbuotojus, kuriems būtų pasiūlomas jų įgūdžius ir gebėjimus atitinkantis atlyginimas, todėl yra samdomi darbuotojai už mažesnę atlyginimą, kurie taip pat gali stabdyti įmonės plėtrą.

13 pav. Verslo problemos, su kuriomis susiduria įmonės

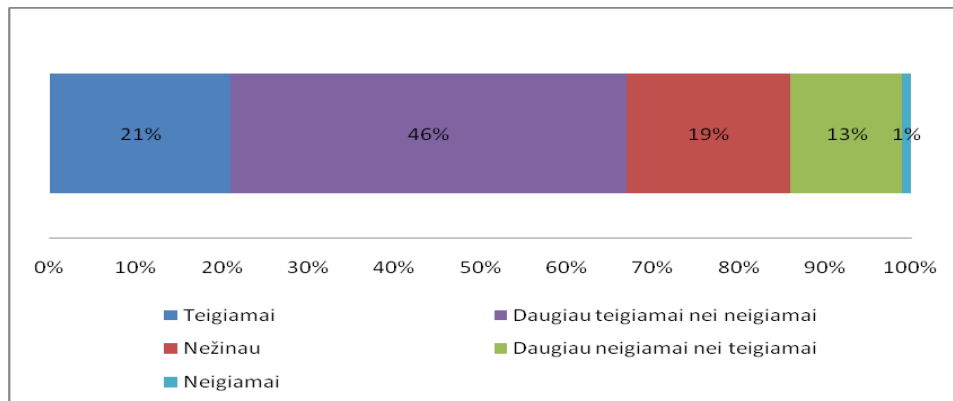
Taip pat respondentai išskyrė didelę mokesčių naštą (22 proc.), nes didėjanti išlaidų dalis skiriama mokesčiams, stabdo įmonės plėtrą, taip pat didėjantys mokesčiai sukelia problemas planuojant veiklą ateityje. O šešėlinę veiklą, korupciją, nepalankią bei nuolat besikeičiančią teisinę bazę bei informacijos trūkumą pažymėjo po mažiau nei 10 proc. respondentų, kurių įmonės susiduria su plėtros problemomis.

Apibendrinant pateiktus duomenis galima teigti, kad kas antra įmonė susiduria su verslo plėtros problemomis ir svarbiausias yra nuosavų lėšų trūkumas bei darbuotojų gebėjimų stoka.

Smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo Lietuvoje būklės vertinimo nustatymas. Respondentų paklausus kaip jie vertina smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo būklę Lietuvoje (žr. 14 pav., esantį kitame puslapyje), daugiau nei du trečdaliai (67 proc.) atsakė, kad vertina teigiamai arba daugiau teigiamai negu neigiamai. 19 proc. respondentų teigė, kad nežino, 13 proc. vertino daugiau neigiamai nei teigiamai, o 1 proc. respondentų, vertino neigiamai. Įmonės, pasirinkusios variantus, rodančius daugiau neigiamą arba neigiamą nuomonę, buvo įmonės

dirbančios gamybos srityje, paslaugose, žemės ūkio bendrovėse, tai galėjo paskatinti mažos kainos už jų tiekiamą produkciją bei problemos, susiduriančios dėl mokumo.

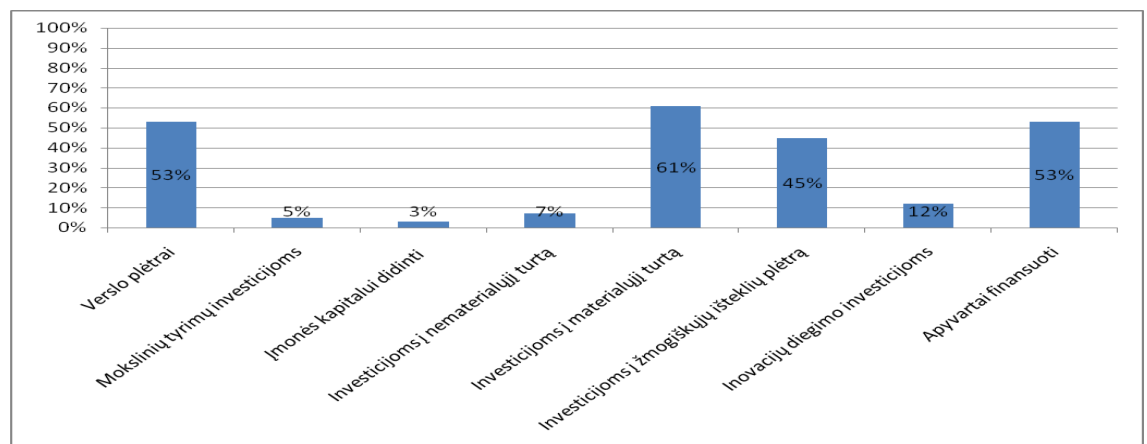
Respondentų paklausus ar valstybė pakankamai skatina smulčiojo ir vidutinio verslo finansavimą, 89 proc. atsakė, kad nepakankamai. Variantą, rodantį, kad valstybė skatina smulčiojo ir vidutinio verslo finansavimą pasirinko įmonės, gavusios paskolas iš kredito unijų ir bankų bei kurių nuosavas kapitalas sudarė 51 – 99 proc. Svarbu pastebėti, kad įmonės, kurioms veikla sekasi, jos gavo finansavimą, potencialiai rečiau susiduria su finansavimo problemomis, dažniau teigiamai žvelgia tiek į smulkaus ir vidutinio verslo būklę Lietuvoje, tiek ir valstybės skatinimą.

14 pav. Smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo būklės Lietuvoje vertinimas

Apibendrinant kriterijaus „smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo Lietuvoje būklės vertinimas“ galima teigti, kad nepaisant teigiamo smulkaus ir vidutinio verslo būklės vertinimo Lietuvoje, pasigendamas valstybės indėlis skatinant smulkaus ir vidutinio verslo finansavimą Lietuvoje.

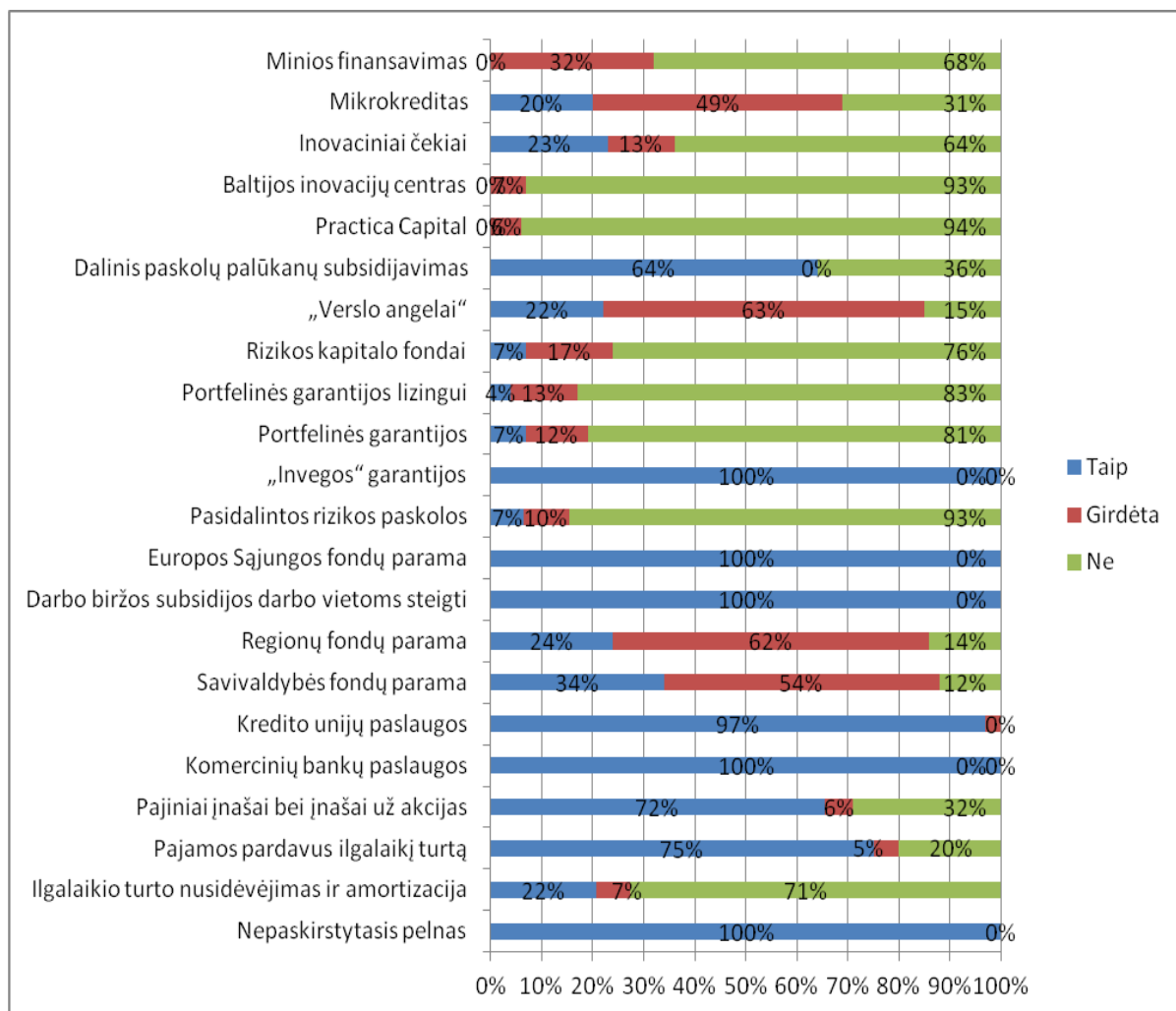
Smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo žinomumo ir panaudojimo priešasčių nustatymas. Pirmiausia buvo bandoma išsiaiškinti, kokiam tikslui įmonėms yra reikalingiausias papildomas finansavimas arba parama (žr. 15 pav.).

15 pav. Finansavimo poreikio priežastys

Kaip matyti, daugiausiai (61 proc.) respondentų, atsakė, kad investicijoms į materialųjį turtą, 53 proc. atsakė, kad, verslo plėtrai, 45 proc. investicijos į žmogiškųjų išteklių plėtrą. Daugumai (53 proc.) apklaustų įmonių reikėjo net trijų tikslų finansavimui: investicijų į materialųjį turtą daugiausiai reikėjo įmonėms, dirbančioms paslaugose, mažoms ir labai mažoms. Verslo plėtrai finansavimas reikalingiausias įmonėms, dirbančioms gamyboje bei paslaugose, mažoms ir vidutinėms. Investicijos į žmogiškąjį išteklių plėtrą daugiausiai pasirinko įmonės, kurios darbuotojų gebėjimų ir išsilavinimo stoką įvardino kaip verslo plėtros problemą, taigi investuodami į darbuotojus įmonės skatintų verslo plėtrą. Įdomu pastebėti, kad dauguma įmonių, kurios pasinaudojo komercinių bankų, kredito unijų paslaugomis ir toliau šis šaltinis yra svarbiausias verslo plėtrai ir investicijomis į materialųjį turtą, panaši situacija užfiksuota ir lyginant įmonės, kurios pasinaudojo darbo biržos subsidijomis bei investicijoms į žmogiškuosius išteklius.

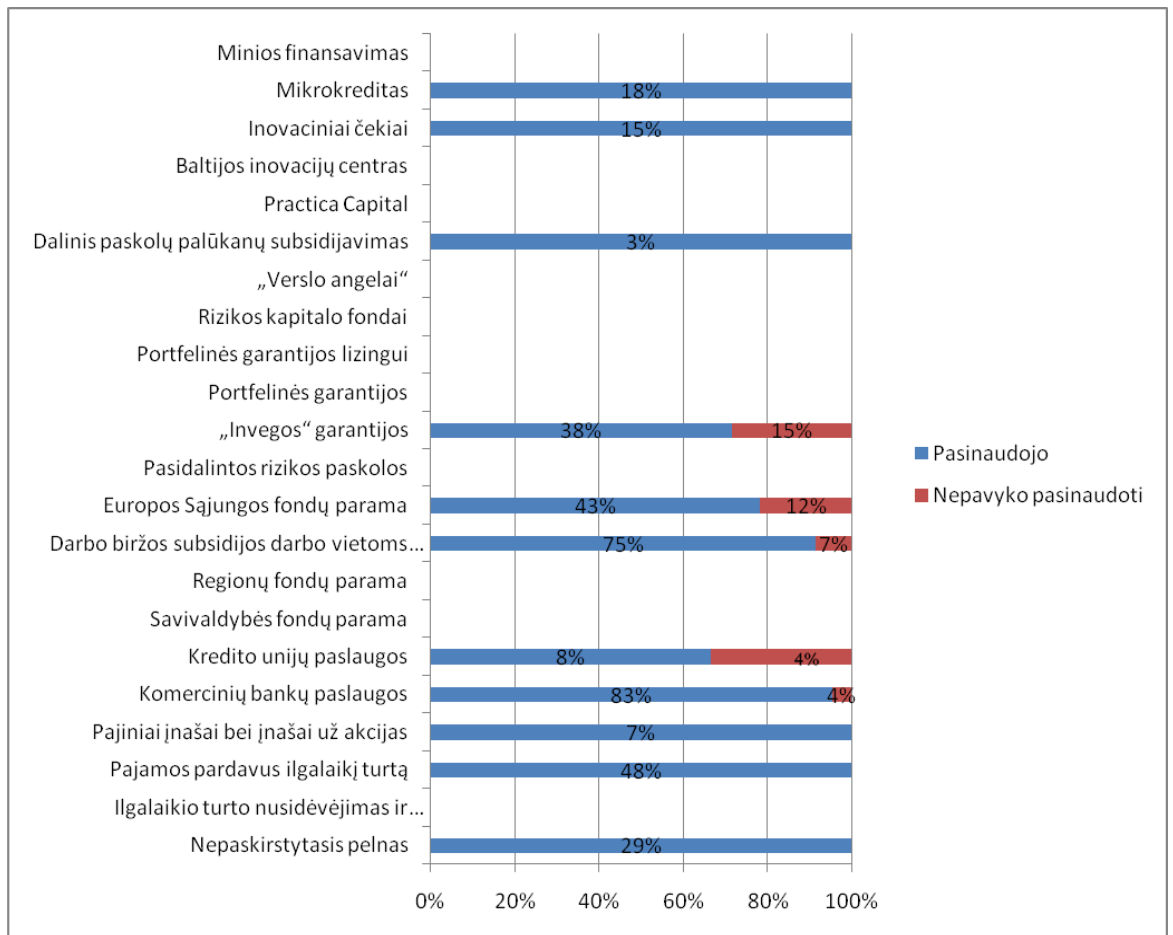
Sužinojus kokiam tikslui yra reikalingas finansavimas ar parama, taip pat buvo bandoma sužinoti kokie finansavimo šaltiniai įmonėms yra žinomi. Taip pat buvo klausiama, kuriais finansavimo šaltiniais įmonė yra pasinaudojusi bei kuriais nepavyko pasinaudoti (žr. 16 pav.).

16 pav. Finansinių šaltinių žinomumas

Pirmiausia analizuojant vidinių finansavimo šaltinių žinomumą pastebėta, kad visi respondentai žinojo nepaskirstytą pelną. Mažiausiai žinomas vidinis finansavimo šaltinis – ilgalaikio turto nusidėvėjimas ir amortizacija, kurio, net 71 proc. respondentų atsakė nežinantys bei niekas (įskaitant ir žinančius) juo savo veikloje nebuvo pasinaudojęs.

Iš vidinių finansavimo šaltinių, įmonės yra pasinaudojusios trimis (žr. 17 pav.): nepaskirstytu pelnu 29 proc. įmonių yra pasinaudojusios savo veiklos apyvartinėms lėšoms padidinti, 48 proc. respondentų pasinaudojo pajamomis pardavus ilgalaikį turtą, iš jų dauguma (80 proc.) lėšas panaudojo investavimui į ilgalaikį turtą, o 20 proc. panaudojo apyvartinėms lėšoms. Tuo tarpu pajiniais įnašais bei įnašais už akcijas pasinaudojo vos 7 proc. respondentų ir visi apyvartinėms lėšoms finansuoti.

17 pav. Įmonių bandymas pasinaudoti finansiniais šaltiniais

Analizuojant išorinius finansavimo šaltinius pastebėta, kad visi respondentai žino (100 proc.) ir daugiausia įmonių yra pasinaudojusios šiais šaltiniais: komercinių bankų paslaugomis (83 proc.), darbo biržos subsidijomis darbo vietoms steigti (75 proc.), t.y. investicijos į žmogiškuosius išteklius, Europos Sąjungos fondų parama (43 proc.) – visiems išvardintiems tikslams bei Invegos

garantijomis (38 proc.). Įmonių, kurios negalėjo pasinaudoti bankų paslaugomis buvo 4 proc., 7 proc. nepavyko pasinaudoti darbo biržos siūloma priemone, 12 proc. Europos Sąjungos fondų parama bei 15 proc. Invegos garantijomis (žr. 17 pav.). Galima teigti, kad darbo biržos subsidijomis pasinaudojo daugiausia įmonių, ši finansavimo priemonė yra lengvai prieinama ir populiari. Dauguma respondentų (51 – 99 proc.) žinojo kredito unijų paslaugas (97 proc.) bei dalinių paskolų palūkanų subsidijavimą (64 proc.), kreditų unijų atveju likusi dalis (3 proc.) buvo girdėję, o dalinio paskolų palūkanų subsidijavimo atveju, likusi dalis nežinojo. Analizuojant duomenis, paaiškėjo, kad kreditų unijų paslaugomis bandė pasinaudoti 8 proc. įmonių, tačiau 4 proc. įmonių pasinaudoti nepavyko, o daliniu paskolų palūkanų subsidijavimu pasinaudojo vos 3 proc. įmonių, šis finansavimo šaltinis buvo skirtas investicijoms į ilgalaikį turtą arba apyvartinėms lėšoms.

Savivaldybių ir regionų fondų paramą žinojo atitinkamai 34 ir 24 proc. respondentų, 54 ir 62 proc. buvo girdėję, o likusi dalis nežinojo, tačiau nei viena įmonė nėra bandžiusi pasinaudoti šiais šaltiniais. Regionų fondų parama Panevėžio regionui nėra taikoma, taigi ši priemonė nėra aktuali apklaustoms įmonėms.

Inovacinius čekius žinojo 23 proc., iš kurių dauguma (15 proc.) yra pasinaudoję šiuo finansavimo šaltiniu – investicijos į ilgalaikį turtą, dar 13 proc. respondentų ši šaltinį buvo girdėję. Panašiai kaip ir inovacinius čekius, mikrokreditus žino 20 proc. respondentų ir 18 proc. respondentų yra jais pasinaudoję investicijoms į ilgalaikį turtą ir apyvartinėms lėšoms, o kiti šio šaltinio nežinojo. Apie „Verslo angelus“ žinojo 22 proc., 63 proc. buvo girdėję, o likusi dalis šio šaltinio nežinojo. Panaši situacija užfiksuota ir apie pasidalintos rizikos paskolas, tačiau žinojusių buvo tik 7 proc., niekas iš apklaustųjų nepasinaudoję, o kiti net nežinojo.

Kiti šaltiniai: portfelinėmis garantijomis, Rizikos kapitalo fondais, Practica Capital, Baltijos inovacijų centru, minios finansavimu nei vienas respondentas nėra pasinaudojęs, o apie Practica Capital, Baltijos inovacijos centrą nežinojo nei vienas respondentas, buvo girdėję vos mažiau nei 10 proc. respondentų. Kaip matyti iš 15 paveikslo, įmonės pusę pateiktų finansavimo šaltinių net nebandė pasinaudoti, todėl net 50 proc. visų pateiktų finansavimo šaltinių nebuvo panaudoti, svarbu atkreipti dėmesį, kad tik „verslo angelai“ yra žinomi arba juos respondentai yra girdėję, o kitais šaltiniais įmonės ir negalėjo pasinaudoti, nes jų žinojimas arba girdėjimas tesiekia 7 – 32 proc. Pastebėta, kad pagrindiniai finansavimo šaltiniai padidėjo nuo įmonių įkūrimo ir kapitalo finansavimo: veiklos pradžioje banko paslaugomis pasinaudojo 81 proc., vėliau pasinaudojo dar 2 proc., tačiau dabartinę situaciją lyginant su įmonės veiklos pradžia įmonės pasinaudojo darbo biržos subsidijomis darbo vietai steigti (nuo 32 proc. iki 75 proc. – daugiau nei dvigubai), „Invegos“ paslaugomis papildomai pasinaudojo 9 proc.

Analizuojant įmonių aktyvumą pagal dydį pastebėta, kad daugiausia įvairiausių finansavimo šaltinių pasinaudojo mažos įmonės.

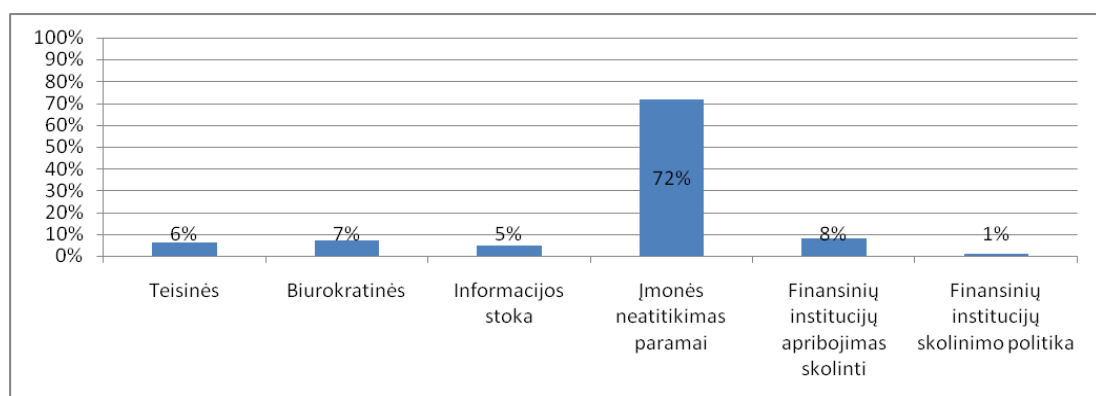
Pastebėta, kad respondentai, kurie neužima vadovaujančių pareigų, yra iki 45 metų, turi aukštąjį išsilavinimą yra susipažinę su daugiau finansavimo šaltinių, nei vyresni ir užimantys vadovaujančias pareigas, tai rodo, kad žmonės, kurie dirba su finansavimo šaltinių paieška, turintys aukštąjį išsilavinimą ir jaunesni yra imlesni įvairioms finansavimo galimybėmis, o vyresni – konservatyvesni ir žino tik pagrindinius finansavimo šaltinius, kuriuos sėkmingai panaudoja savo veikloje.

Žvelgiant į įmones, kurios žinojo išvardintus finansinius šaltinius – sėkmingai jais pasinaudojo ir tik vidutiniškai 19 proc. visų įmonių, kurios bandė pasinaudoti finansiniais ištekliais, negalėjo jais pasinaudoti, tai rodo, kad net keturi penktadaliai įmonių, sėkmingai pasinaudojo tais finansavimo šaltiniais, kuriuos žinojo ir norėjo pasinaudoti.

Apibendrinant galima teigti, kad pagrindiniai išoriniai šaltiniai yra žinomi ir jais yra naudojamosi, tačiau alternatyvieji finansavimo šaltiniai yra mažai žinomi ir jais įmonės nėra pasinaudojusios.

Smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo problemų nustatymas. Respondentų atsakymų pasiskirstymas dėl finansavimo problemų, su kuriomis įmonės susidūrė ieškodamos finansavimo šaltinių, pateikti 18 paveiksle.

Didžiausia dalis (72 proc.) respondentų, kurių įmonės negalėjo pasinaudoti finansavimo šaltiniais, paminėjo, kad įmonė neatitiko keliamų reikalavimų finansavimui gauti, šį variantą pasirinko tos įmonės, kurios pažymėjo, kad nesėkmingai bandė pasinaudoti Europos Sąjungos parama. Tos pačios įmonės paminėjo ir biurokratinės problemas, o finansinių institucijų apribojimu skolinti pasirinko įmonės, kurios nesėkmingai bandė pasinaudoti kredito unijų paslaugomis bei „Invegos“ garantijomis.

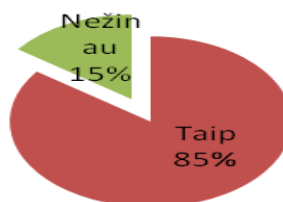

18 pav. Finansavimo problemos ieškant finansavimo šaltinių

Taigi įmonės nors ir žinojo finansinius šaltinius, tačiau negalėjo pasinaudoti daugiausia dėl objektyvių priežasčių – įmonės neatitiko iškeltų finansavimo reikalavimų.

Smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo poreikio ateityje nustatymas. Pirmiausia buvo siekiama nustatyti ar planuojama finansuoti įmonės veiklą per ateinančius 1 metų laikotarpį (žr. 19 pav. esanti kitame puslapyje). Teigiamai atsakė dauguma respondentų (85 proc.), likusi dalis nežinojo, bet nei vienas respondentas neatsakė neigiamai. Daugiausia abejojusių dėl finansavimo poreikio trumpuoju laikotarpiu buvo įmonės dirbančios paslaugose 2 – 5 m., priskiriamos labai mažoms bei visos pasinaudojusios įvairiais finansavimo šaltiniais, taip pat neturinčios mokumo problemų, taigi finansavimo poreikis tikėtina šioms įmonėms bus nedidelis.

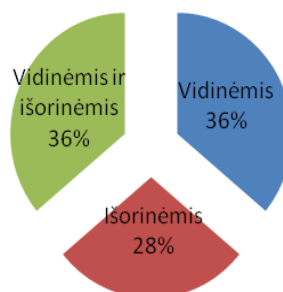
Ar planuojate finansuoti įmonės veiklą?

19 pav. Respondentų atsakymai dėl finansavimo planų per ateinančius 1 metus

Toliau bus analizuojamos įmonės, kurios pasirinko teiginią, rodanti, kad įmonė planuoja finansuoti veiklą per ateinantį 1 metų laikotarpį. Paklausus respondentų kokiomis finansavimo priemonėmis planuojama finansuoti savo veiklą, atsakymai pasiskirstė sekančiai: vidinėmis 36 proc., išorinėmis 28 proc., vidinėmis ir išorinėmis lėšomis 36 proc. (žr. 21 pav.).

Kokiomis lėšomis planuojate finansuoti savo veiklą?

20 pav. Planuojamos panaudoti lėšos įmonės finansavimui

Vidinėmis lėšomis daugiausia finansuos savo veiklą įmonės, kurios dirba paslaugų sferoje, dirbančios daugiau nei 5 m. bei priskiriamos labai mažoms ir kurioms reikalingos iki 5000 eurų lėšos, tuo tarpu išorinėmis lėšomis ketina finansuoti savo veiklą įmonės dirbančios paslaugų sektoriuje, dirbančios daugiau nei 5 m., kurioms reikalingos virš 15000 eurų lėšos, o vidinėmis ir išorinėmis lėšomis remsis tos įmonės, kurios dirba gamybos srityje, daugiau nei 5 m. bei priskiriamos vidutinėms įmonėms, kurioms reikalingas daugiau nei 15000 eurų lėšų. Analizuojant duomenis, pastebėta, kad visoms įmonėms, kurioms reikia finansavimo, veiklą vykdo daugiau nei 2 m. Apibendrinant galima teigti, kad įmonės, kurios neturi didelio lėšų poreikio, finansuoja savo veiklą iš vidinių lėšų, didesnės iš išorinių, o esant didžiausiam finansavimui, įmonės planuoja remtis tiek vidinėmis, tiek išorinėmis lėšomis. Analizuojant duomenis pastebėta, kad įmonės vis gi daugiau naudosis išorinėmis lėšomis arba jas derins kartu su vidinėmis, tai gali lemti ir tai, kad įmonės vertina labiau teigiamai arba teigiamai smulkaus ir vidutinio verslo būklę Lietuvoje.

Atlikto tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad:

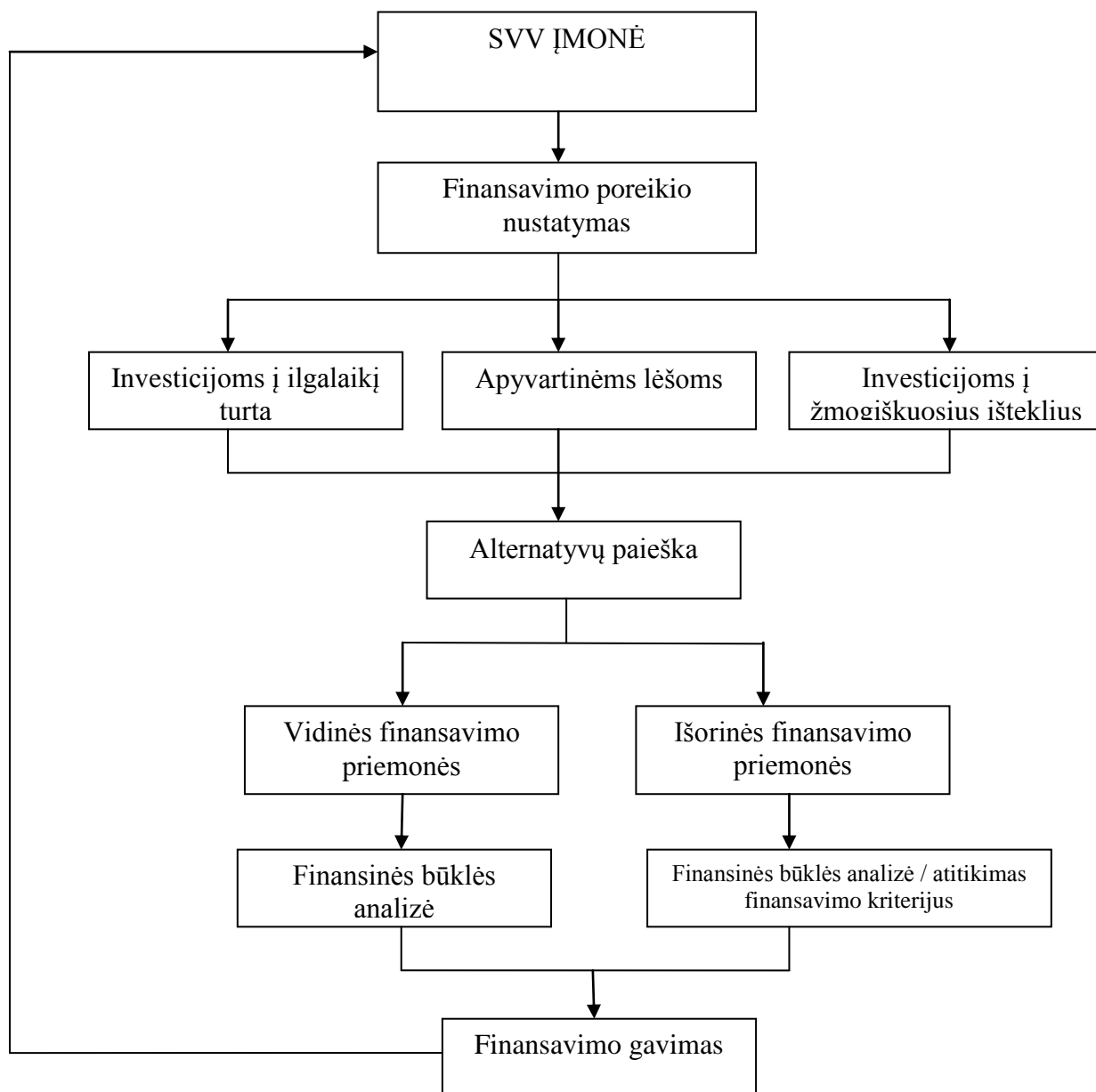
- Panevėžio miesto ir rajono įmonės jau veiklos pradžioje pasinaudojo komercinių bankų teikiamomis finansinėmis priemonėmis, darbo biržos subsidijomis, „Invegos“ garantijomis.
- Panevėžio miesto ir rajono daugiausia įmonių pelningumas vidutinis arba žemas, įmonės laiku arba laikinai susiduria su mokumo problemomis, turi 30 – 50 proc. įsipareigojimų.
- Panevėžio miesto ir rajono įmonės dažniausiai susiduria su nuosavų lėšų trūkumu bei darbuotojų gebėjimų stoka.
- Panevėžio miesto ir rajono įmonės smulkaus ir vidutinio verslo būklę Lietuvoje vertina teigiamai, tačiau norėtų didesnio valstybės indėlio.
- Dauguma respondentų Panevėžio miesto ir rajono įmonių žinojo komercinių bankų paslaugas, darbo biržos subsidijas darbo vietoms steigti, Europos Sąjungos fondų paramą bei „Invegos“ garantijas, kredito unijų paslaugas bei dalinį paskolų palūkanų subsidijavimą, tuo tarpu alternatyviųjų finansavimo šaltinių nežinojo arba jie buvo žinomi menkai.
- Panevėžio miesto ir rajono įmonių išskiriamos šios pagrindinės finansavimo problemos su kuriomis susiduria: neatitikimas keliamiems finansavimo kriterijams ir biurokratiniai suvaržymai.
- Dauguma Panevėžio miesto ir rajono įmonės planuoja finansuoti savo veiklą priklausomai nuo planuojamos lėšų poreikio: nedidelio – vidinėmis, didelio – vidinėmis ir išorinėmis.

Remiantis tyrimo rezultatais bei atlikta mokslinė analize pirmojoje darbo dalyje, pateiktas apibendrintas Panevėžio miesto ir rajono smulkaus ir vidutinio verslo įmonių finansavimo atvejis pavaizduotas 3 priede, leidžiantis bet kuriai smulkaus ir vidutinio verslo įmonei vaizdžiai įsivertinti dabartinę situaciją bei galimybes veiklai finansuoti. Šiame modelyje pirmiausia įmonės sugrupuojamos pagal nuosavą kapitalą veiklos pradžioje, tada yra pateikiami finansavimo šaltiniai,

kuriais įmonės pasinaudojo veiklos pradžioje, tada įmonės iš grupių, rodančių, kokia nuosavo kapitalo dalis veiklos pradžioje yra sugrupuojamos pagal dabartinę situaciją pelningumo, mokumo ir įsipareigojimų atžvilgiu. Kadangi praėjus tam tikram laikui 87 proc. įmonių veikia daugiau nei dvejus metus, įmonės nuosavo kapitalo dalis pasikeitė ir palikti tą patį skirstymą būtų neteisinga, taigi toliau yra pateikiami panaudoti finansiniai šaltiniai investavimui į ilgalaikį turtą, apyvartines lėšas ar žmogiškuosius išteklius vertinant remiantis pelningumo, mokumo ir įsipareigojimu būkle. Finansavimo priemonės, kurios buvo panaudotos apklaustų įmonių yra paryškintos, o galimi finansavimo šaltiniai, remiantis literatūros analize, pateikti kursyvu. Kadangi, remiantis tyrimu, galima teigti, kad finansavimo poreikis SVV įmonėms tik augs (85 proc. įmonių planuoja finansuoti veiklą per ateinančius 1 m. laikotarpį), tai remiantis šiuo modeliu galima pasinaudoti įvairesniais finansavimo šaltiniais, nes net pusę jų smulkus ir vidutinis verslas Panevėžio mieste ir rajone nėra panaudojęs, kadangi kai kurie finansavimo šaltiniai jiems buvo nežinomi.

3. SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO ĮMONIŲ VEIKLOS FINANSAVIMO MODELIS

Smulkiam ir vidutiniam verslui svarbu ne tik žinoti finansavimo šaltinius, finansavimo problemas, bet ir numatyti žingsnius ir veiksmų seką kaip pasinaudoti finansiniais šaltiniais, taigi šiame poskyryje remiantis mokslinės literatūros analize ir atlikto tyrimo duomenimis sudaromas smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo modelis (žr. 21 pav.).

21 pav. Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių veiklos finansavimo modelis

Finansavimo poreikis skatina įmones domėtis finansavimo galimybėmis. Todėl visų pirma yra apibrėžiamas finansavimo poreikis ir finansuojama sritis arba sritys: investicijos į ilgalaikį materialųjį ar nematerialųjį turta, apyvartinėms lėšoms padidinti ar investicijoms į žmogiškuosius išteklius. Toliau vyksta alternatyvų paieška, t.y. įmonės ieško informacijos apie galimus

finansavimo šaltinius, kuriais galėtų pasinaudoti norint finansuoti pasirinktą finansavimo sritį ar sritis. Pateikiamos šios galimos finansavimo alternatyvos: vidinės, išorinės arba apjungiant vidines ir išorines. Svarbu pabrėžti, kad įmonės gali pasinaudoti keliais finansavimo šaltiniais vienu metu, ir kaip jau minėta 1.3. poskyryje, vieni finansavimo šaltiniai, gali paskatinti gauti ir kitus.

Pasirinkus finansavimo šaltinius, kiekvienu atveju turi būti atliekama finansinės būklės analizė, o išoriniu finansavimo priemonių atveju papildomai įsivertinamas atitikimas keliamiems finansavimo kriterijams, nes jei jų įmonės neatitiks, tai ir negalės gauti pasirinkto finansavimo šaltinio. Esant stabiliai finansinei būklei ir atitinkant finansavimo keliamus kriterijus gaunamas finansavimas. Finansavimo procesas vėl kartojamas esant finansavimo poreikiui, arba siekiant maksimaliai pasinaudoti finansavimo šaltiniais, arba bandant apjungti/panaudoti kelias finansavimo formas.

Remiantis mokslinės literatūros analizę taip pat sudaroma ir pateikiam finansavimo gavimo schema (žr. 4 priedą), kuri ne tik leidžia vaizdžiai pamatyti finansavimo galimybes, bet ir pateikia finansavimo rezultata, kad smulkus ir vidutinis verslas galėtų matyti koku finansavimo šaltiniu pasinaudojęs, kokį rezultata gaus ir kokia graža turės atiduoti. Visų pirma nustatomas finansavimo poreikis, kuris ir skatina finansavimo šaltinių paieška, jei įmonei jis reikalingas, galimi įvairūs SVV finansavimo būdai. Svarbu pabrėžti, kad smulkus ir vidutinis verslas gali pretenduoti į įvairius finansavimo šaltinius vienu metu. Įmonės gali pasinaudoti vidiniais finansavimo šaltiniais: nepaskirstytu pelnu, pajamomis iš ilgalaikio turto pardavimo ar pajiniais įnašais bei įnašais už akcijas Tačiau, kaip jau buvo minėta darbe, šis finansavimo šaltinis labiau naudojamas ilgesnius metus veiklą vykdančių įmonių, todėl šis finansavimo šaltinis mažiau tinkamas ką tik įsikūrusioms įmonėms. Pasirinkus šį finansavimo variantą įmonei jos grįžta lėšų pavidalu.

Pasirinkus valstybės arba Europos Sąjungos paramą finansavimui, įmonė gauna lėšas subsidijų, dotacijų pavidalu. Pasirinkus šio tipo paramą įmonė gauna lėšas, kurių gražinti nereikia, tačiau reikia vykdyti paramos sutartyje numatytus įsipareigojimus.

Dalinis paskolų palūkanų subsidijavimas smulkiam ir vidutiniam verslui suteikia mažesnes palūkanas. Lengvatinės paskolos, teikiamos kaip mikrokreditas su mažesnėmis palūkanomis.

Įmonės gali pasinaudoti pagrindiniais išoriniais finansavimo šaltiniais: komercinių bankų ir kredito unijų paslaugomis, kurių pagalba gali gauti paskolą ir kt. paslaugas. Šį išorinį finansavimo būdą tik įsteigtoms įmonėms rekomenduojama apjungti su Invega garantija.

SVV turėtų ypač atkreipti dėmesį į alternatyviuosius finansavimo šaltinius, kurių pagalba verslas gali gauti paskolą, garantijas, lėšas, paramą ar sutartines pajamas. Pasinaudojus finansavimo šaltiniais, procesas kartojamas visą įmonės gyvavimo laiką siekiant gauti maksimalų reikiamą finansavimą, o tai pasiekti galima, kaip jau minėta literatūros analizėje, panaudojant įvairius finansavimo šaltinius vienu metu.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

1. Mokslinės literatūros analizė atskleidė, kad smulkus ir vidutinis verslas skirstomas į labai mažas, mažas ir vidutines įmones pagal darbuotojų skaičių, metines pajamas arba balansinę turto vertę bei savarankiškumą. Smulkus ir vidutinis verslas pasižymi greita adaptacija, lankstumu, mobilumu, operatyvumu, naujų darbo vietų kūrimu bei laisvų darbo išteklių panaudojimu, inovacijų skatinimu, ekonomine konkurencija, naujų rinkų atradimu.
2. Atlikta mokslinės literatūros analizė leidžia išskirti šias smulkaus ir vidutinio verslo plėtojimo kliūtis: nuosavų lėšų trūkumas, išorinių finansavimo šaltinių ribotumas, prieinamumas ir kaina, didelė mokesčių našta bei administravimas, nevienodas išsivystymo lygis skirtinguose regionuose, darbuotojų gebėjimų, išsilavinimo stoka, žemas darbo našumas, nusikalstamumas, šešėlinė veikla, korupcija, darbo reguliavimas bei jo politikos neapibrėžtumas bei dažna kaita, informacijos trūkumas.
3. Išanalizavus mokslinę literatūrą, išskirti šie finansavimo šaltiniai: vidiniai – nepaskirstytasis pelnas, ilgalaikio turto nusidėvėjimas ir amortizacija, pajamos pardavus ilgalaikį turtą, pajiniai įnašai bei įnašai už akcijas, išoriniai – komercinių bankų, kredito unijų paslaugos, savivaldybės, regionų, Europos Sąjungos fondų parama, darbo biržos subsidijos darbo vietoms steigti, pasidalintos rizikos paskolos, Invega garantijos, portfelinės garantijos, portfelinės garantijos lizingui, rizikos kapitalo fondai, „verslo angelai“, dalinis paskolų palūkanų subsidijavimas, Practica Capital, Baltijos inovacijų centras, inovaciniai čekiai, mikrokreditas, minios finansavimas.
4. Atlikta mokslinės literatūros analizė leidžia išskirti šias finansavimo problemas: teisės aktų aiškumo ir tęstinumo nebuvimas, biurokratinių kliūtys ir mokestinė našta, nepalanki verslo aplinka, verslo subjektų įgūdžių ir informacijos stoka, finansinių institucijų politiką ir finansinių institucijų apribojimas skolinti.
5. Atlikus Panevėžio miesto ir rajono smulkaus ir vidutinio verslo įmonių veiklos finansavimo galimybių žinomumo ir panaudojimo tyrimą nustatyta, kad įmonės jau veiklos pradžioje dažniausiai naudojosi keturiais finansavimo šaltiniais: komercinių bankų paslaugomis, kredito unijų paslaugomis, darbo biržos subsidijomis ir Invega garantijomis. Įmonės daugiausia susiduria su nuosavų lėšų trūkumu, darbuotojų gebėjimų, išsilavinimo stoka. Verslo finansavimo būklę įmonės vertina teigiamai arba daugiau teigiamai nei neigiamai. Respondentai žino pagrindinius finansavimo šaltinius ir jais yra pasinaudoję, tačiau alternatyvių finansavimo šaltinių žinomumas yra menkas arba jie respondentams yra nežinomi.

6. Išanalizavus mokslinę literatūrą ir atlikus Panevėžio miesto ir rajono smulkaus ir vidutinio verslo įmonių veiklos finansavimo galimybių žinomumo ir panaudojimo tyrimą pateikta finansavimo gavimo schema ir sukurtas smulkaus ir vidutinio verslo modelis, kuriame esant finansavimo poreikiui išskirti vidiniai finansavimo šaltiniai ir išoriniai finansavimo šaltiniai, kuriais įmonės gali pasinaudoti.
- Siekiant didinti Panevėžio miesto ir rajono smulkaus ir vidutinio verslo įmonių veiklos finansavimo galimybių žinomumą ir panaudojimą rekomenduojama:
 - didinti įvairių finansinių šaltinių žinomumą, nes 85 proc. respondentų teigė, kad įmonė planuoja finansuoti veiklą per ateinančius vienerius metus, o išorinėmis priemonėmis (kartu su vidinėmis), net 64 proc. respondentų, tačiau alternatyviųjų finansavimo priemonių žinomumas yra nedidelis (4 – 7 proc.), panaši situacija ir su šaltiniais, kuriuos respondentai yra girdėję (12 – 32 proc.), tad svarbu skleisti daugiau informacijos apie alternatyvius finansavimo šaltinius, nes verslininkai žinodama visus įmanomus finansinius šaltinius, galės jais daugiau ir pasinaudoti.
 - skirti daugiau dėmesio ieškant kompetentingų darbuotojų, nes darbuotojų gebėjimų, išsilavinimo stoką paminėjo du iš trijų respondentų, kurių įmonės susiduria su verslo problemomis.
 - Stebėti įmonės finansinius rezultatus ir esant stabiliems rezultatams daugiau pasinaudoti finansavimo šaltiniais, kadangi tik 4 – 15 proc., respondentų įmonėms nepavyko pasinaudoti norėtais finansavimo šaltiniais.

LITERATŪRA

- Acs, Z. J. ir Audretsch, D. B. (1993). *Small Firms and Entrepreneurship: An East-West Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Adamonienė, R., Makutėnienė, D. ir Trifonova J. (2008). Smulkaus ir vidutinio verslo kaimo vietovėse finansavimo galimybės ir ypatumai. *Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai*, 14(3), 5–13.
- Adamonienė, R. ir Trifonova J. (2007). Valstybės parama smulkiam ir vidutiniams verslui Lietuvoje: bendras ir praktinis aspektai. *Organizacijų vadyba; sisteminiai tyrimai*, 41, 7–17.
- Aleknevičienė, V. (2005). *Investicijų rizikos valdymo žemės ūkio sektoriaus įmonėse metodologiniai aspektai. Habilitacijos procedūrai teikiamų mokslo darbų apžvalga*. Vilnius, Akademija.
- Bagdonas E. (2008). *Verslo pradmenys*. Kaunas. Technologija.
- Banys, R., Rudminaitis, V. ir Grybėnas, V. (2006). Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros kliūtys Lietuvoje. In *Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros perspektyvos integracijos į Europos Sąjungą kontekste 2006, Kaunas, Lietuva 2006*. Prieiga per http://elibrary.lt/resursai/Mokslai/Kolegijos/Kolpingo_kolegija/konferencija2006/03.pdf.
- Bartkus, E. V. (2010). Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros prognozės Lietuvoje ekonominės krizės pradžioje. *Ekonomika ir vadyba*, 15, 390-396.
- Bartkus, E. V. ir Piktys R. (2007). *Įmonių organizavimas ir rizika: smulkaus verslo organizavimas: mokomoji knyga*. Kaunas: Technologija.
- Bekeris R., Bikas E. (2009). Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros galimybės. *Verslas, vadyba ir studijos 2008: mokslo darbai*, 2, 328–339.
- Beržinskienė, D., Cibulskienė, D. ir Būdvytytė – Gudienė, A. (2012). ES struktūrinių fondų paromos įsisavinimo intensyvumas Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo sektoriuje. *Ekonomika vadyba; aktualijos ir perspektyvos*, 4(28), p. 53–64.
- Chandler, M. (2002). Tax Collection and the Shadow Economy in the Baltics, In *Conference on Unofficial Activities in Transition Countries: Ten Years of Experience 2002 October*, Zagreb, Croatia (pp. 299–307).
- Chittithaworn, C., Islam, M. A., Keawchana, T. & Yusuf, D. H. M. (2011). Factors Affecting Business Success of Small & Medium Enterprises (SMEs) in Thailand. *Asian Social Science*, 7(5), 180-190.
- Davulis G. (2013). Smulkusis ir vidutinis verslas Lietuvoje ir jo makroekonominis efektyvumas. *Vadyba, Journal of Management*, 22(1), 19–29.

- Duc, N. (2016). Exploring SMEs perception and trust toward HRIS for a sustainable HRM performance: Case study of SMEs in Vietnam. In *Looking Forward, Looking Back: Drawing on the Past to Shape the Future of Marketing*. New York: Springer International Publishing.
- Garuckas, R., Jatuliavičienė, G. ir Kučinskienė, M. (2007). Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo konkurencingumo analizė Europos sąjungos kontekste. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, 42, 39–56.
- Greblikaitė, J. ir Puškoriūtė, N. (2014). Smulkių ir vidutinių įmonių skatinimas Lietuvoje, tobulinant viešojo sektoriaus paslaugų teikimą verslui. *Viešojo politika ir administravimas*, 13(1), 137-148.
- Grublienė, V. ir Lengvinienė, S. (2011). Valstybės parama kaip smulgio ir vidutinio verslo darnaus vystymosi prielaida. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*, 25(1), 107-116.
- Gullander S., Napier, G. (2003). *Handbook in business angel networks. The Nordic case*. Stockholm: Stockholm School of Entrepreneurship.
- Invega paslaugos. (2009). Prieiga per <http://www.kmtp.lt/uploads/INVEGA.pdf>
- Ivanovienė, I. ir Karalevičienė, J. (2011). Smulkaus ir vidutinio verslo sektoriaus situacijos analizė verslui teikiamos paramos aspektu. *Profesinės studijos; teorija ir praktika*, 8, 158-167.
- Jakubauskas, J., Zobotka, A., Alborovienė, B., Katakinaite-Jakubauskienė, K. (2004). *Smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo galimybių gerinimo priemonės: ataskaita*. Vilnius: Lietuvos Respublikos ūkio ministerija.
- Jasienė, M. (2013). *Pinigai ir kreditas*. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Kardelis, K. (2002). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Kaunas: Judex.
- Keršienė R. (2009). Konkurencingumo išsaugojimo veiksniai globalizacijos sąlygomis. *Ekonomika ir vadyba*, 14, 821–822.
- Kheng, L. Minai, M. (2016). The network characteristic of Chinese SMEs in Malaysia and their performance. In *Proceedings of the ASEAN Entrepreneurship Conference 2014* (pp. 39-47). Singapore: Springer Singapore.
- Lakis, V. (2004). Smulkių ir vidutinių įmonių išlikimo problemos. *Ekonomika*, 65. 78-79.
- Laskienė. D. (2012). Kauno apskrities verslo aplinkos veiksnių vertinimas. *Vadyba, Journal of Management*, 2(21), 13–18.
- Lietuvos bankas (2016). Bankai. Prieiga per <http://www.lb.lt/bankai>
- Lietuvos bankas (2015). Įmonių apklausos dėl veiklos finansavimo apžvalga, 2. Prieiga per https://www.lb.lt/imoniu_apklausa_del_veiklos_finansavimo_apzvalga_2015/ii
- Lietuvos darbo birža. (2016). Prieiga per www.ldb.lt
- Lietuvos kreditų unija. (2016). Prieiga per <http://lku.lt/>

- Lietuvos Respublikos Seimas. (1995). *Lietuvos RespublikosR Kreditų unijų įstatymas* (1995 m. vasario 21 d. Nr. I-796). Prieiga per http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=479323&p_tr2=2
- Lietuvos Respublikos Seimas. (2007). *Lietuvos Respublikos Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymo pakeitimo įstatymas* (2007 m. gruodžio 4 d. Nr. X-1346) Prieiga per http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=310857&p_query=&p_tr2=
- Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. (2015). Verslo finansavimo 2014–2020 metų Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis išankstinis vertinimas. Prieiga per Internetą: https://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/es_parama/2014_2020/Oficiali%20final%20ex%20ante.pdf>.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybė. (2002). *Nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos atominės elektrinės regiono sudarymo“* (2002 m. vasario 26 d. Nr. 287). Prieiga per <https://www.e-tar.lt/acc/legalAct.html?documentId=TAR.FCB8AC07DCB4>
- Lietuvos statistikos departamentas. (2016). *2016 veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičius metų pradžioje. Požymiai: apskritys ir teisinės formos* [lentelė]. Prieiga per <http://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?portletFormName=visualization&hash=9013b24f-fa87-45e9-b00b-f132f6c64327>
- Liustrovaitė, J. ir Martinkutė – Kaulienė, R. (2015). Smulkaus ir vidutinio verslo kreditavimo problemos Lietuvoje. In Lietuvos jaunųjų mokslininkų konferencija“Mokslas – Lietuvos ateitis“ 2015, Vilnius, Lietuva (pp. 238-245).
- Liutkutė, R. ir Vijeikis, J. (2012). Inovatyvių įmonių plėtros Lietuvoje vertinimas. *Tiltai*, 1, 71–90.
- Mačerinskienė, I., Ivaškevičiūtė, L. ir Sabaitė, G. (2002). Smulkaus ir vidutinio verslo išorinio finansavimo šaltiniai. *Socialiniai mokslai*, 2(34), 35-46.
- Mayer, C., Schoors, K. ir Yafeh, Y. (2003). Sources of Funds and Investment Strategies of Venture Capital Funds: Evidence from Germany, Israel, Japan and the UK. *Journal of Corporate Finance* 4, 1–33.
- Mažylis, L. (2006). Paramos smulkiajam ir vidutiniams verslui administravimo Lietuvoje europinis kontekstas. *Viešoji politika ir administravimas*, 16, 37–45.
- McIntyre, R. J. (2002). SME ‘Success’ in Transition: Policy Research and Ownership Alternatives. In *International Association for The Economics of Participation*, 7 May 2002, Brussels.
- Nacionalinės plėtros institutas (2014). *Naujų ir modernių technologijų bei mokslo ir žinių vystymo versle ir eksporto projektų finansavimo kitomis tarptautinių finansavimo šaltinių priemonėmis, taip pat dalyvavimo tarptautinėse gamintojų ir paslaugų tiekėjų asociacijose galimybių studija*. Prieiga per

http://www.lvk.lt/uploads/File/Asistentas1GS/31Modernios_tehnologijos_finansavimo_galimybes.pdf

- Nijam, H. (2016). Owners' Demographics and Ownership Information in Explaining Credit Repayment Behavior of Micro Small and Medium Sized Enterprises. *Journal of Management*, 9(1), 1–15. <http://doi.org/10.4038/jm.v9i1.7561>
- Piza, C., Cravo, T. A., Taylor, L., Gonzalez, L., Musse, I., Furtado, I, ... Abdelnour, S. (2016). The Impacts of Business Support Services for Small and Medium Enterprises on Firm Performance in Low-and Middle-Income Countries: A Systematic Review. *The Campbell Collaboration*, 12(1), 1-165. <http://doi.org/10.4073/csr.2016.1>
- Purcell, S. (2014). *The Crowdfunding Textbook*. Las Vegas: NV.
- Puškorius, S. (2006). *Savivaldos institucijų socialinis politinis veiksmingumas*. Vilnius: Mykolo Riomerio Universitetas.
- Rekvizitai (2016). Prieiga per www.rekvizitai.lt
- Rostamkalaei, A. ir Freel, M. (2016). The cost of growth: small firms and the pricing of bank loans. *Small Business Economics* 46(2), 255-272.
- Rudzkienė, V. (2005). *Socialinė statistika: vadovėlis*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras.
- Rutkauskas, A. V., Krutkienė, I. (2001). Smulkaus ir vidutinio verslo vaidmuo regioninėje plėtroje. In *Tarptautinės mokslinės konferencijos „Regionų plėtra- 2001“*, Kaunas, Lietuva (pp. 38–51).
- Smagurauskienė, L. (2009). Finansinė verslo skatinimo sistema Lietuvoje. *Annales Geographicae*, 42(1–2), 55–66.
- Smagurauskienė, L. (2011). *Verslo skatinimo sistemos teritorinės organizacijos ypatumai Lietuvoje: daktaro disertacija*. Prieiga per internetą: http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2011~D_20110307_153526-12454
- Smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo galimybių gerinimo priemonės. (2004). Vilnius.
- Sterkienė, G. ir Remeikienė, R. (2013). Business environment conditions in more advanced transition economies. *European Journal of Business and Social Sciences*, 1(12), 216–232. Prieiga per <http://www.ejbss.com/Data/Sites/1/marchissue2013vol12/ejbss-1224-13-businessenvironmentconditions.pdf>.>
- Strazdas, R., Jakubavičius, A., Gečas, K. (2003). *Inovacijos: Finansavimas, rizikos kapitalas*. Vilnius: Lietuvos inovacijų centras.
- Stripeikis, O. (2008). Antraprenieriškumo formavimas Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo įmonėse. *Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai*, 15(4), 1–11.
- Stripeikis, O. (2007). Smulkus verslas Lietuvoje: iššūkiai ir vystymosi galimybės. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, 44, 141–152.

- Stripeikis, O. ir Žukauskas, P. (2004). Smulkaus ir vidutinio verslo aplinka Lietuvos ir ES rinkose. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, 31, 209–228.
- Sūdžius, V. (2001). *Smulkaus ir vidutinio verslo administravimas ir valdymas*. Vilnius: Kronta.
- Svetikas, A. (2006). Verslo veiklos problemos ir perspektyvos Lietuvoje. *Tiltai*, 3, 83- 90.
- Šajeva, S. ir Jucevičius, R. (2006) Žinių valdymo įgyvendinimo smulkiose ir vidutinėse įmonėse iššūkiai. *Socialiniai mokslai*, 4(54), 25-34.
- Šivickas, G., Simanavičius, A. ir Pukis, A. (2010). Paramos smulkiam ir vidutiniam verslui įtakos darniam vystymuisi vertinimas. *Ekonomika ir vadyba*, 15, 792-798.
- Štreimikienė D., Dapkus R. ir Šivickas G. (2007). Paramos smulkiam ir vidutiniam verslui efektyvumo vertinimas. *Ekonomika*, 80, 84–102.
- Tarptautinių žodžių žodynas. (2016). Prieiga per www.tzz.lt/p/pajus
- Tyson, E. ir Schell, J. (1999). *Smulkus verslas žaliems*. Kaunas: Smaltijos leidykla.
- Urbonavičius, S., Ivanauskas, R. (2002). Smulkių ir vidutinių įmonių vieta globaliuose procesuose. *Ekonomika*, 60(2),130–139.
- Vainienė, R. (2005). *Ekonomikos terminų žodynas*. Vilnius: Tyto alba.
- Valstybinio audito ataskaita. (2010). Smulkiojo ir vidutinio verslo plėtra. Prieiga per www.vkontrole.lt/failas.aspx?id=2101
- Valstybės intervencijos poreikio finansų inžinerijos priemonių verslui forma Lietuvoje studija (2013). Prieiga per http://archyvas.invega.lt/site/files/failai/Ataskaitos/Tyrimai/INVEGA_studija_Valstybes_intervencija_2013_10.pdf.
- Vijeikis, J. ir Baležentis, A. (2010). Smulkaus ir vidutinio verslo vystymosi problemos bei perspektyvos Lietuvos regionuose. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*, 20(1), 163-172.
- Vilkė, R. ir Bernatonytė, D. (2009). Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo užsienio prekybos sąlygų pokyčiai Europos ekonominės integracijos kontekste. *Ekonomika ir vadyba*, 14, 1037–1043.
- Žukauskas, R. (2002). Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros strateginės kryptys. *Viešoji politika ir administravimas*, 1, 71–74.

PRIEDAI

**SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO VEIKLOS FINANSAVIMO GALIMYBIŲ
ŽINOMUMO IR PANAUDOJIMO TYRIMO INSTRUMENTARIJUS**

Tyrimo kriterijai	Indikatoriai
I. Nuosavo kapitalo veiklos pradžioje nustatymas	Įmonės nuosavas kapitalas veiklos pradžioje
	Įmonės nuosavo kapitalo dalis veiklos pradžioje
	Įmonė pritraukė finansavimo priemones nepakankant nuosavo kapitalo veiklos pradžioje
II. Įmonės pelningumo, mokumo ir įsipareigojimų nustatymas	Įmonės veiklos pelningumas
	Įmonės susiduria su mokumo problemomis
	Įsipareigojimų dydis balanso kapitalo struktūroje
III. Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių plėtros problemų nustatymas	Įmonė susiduria su verslo plėtros problemomis
	Įmonė susiduria su konkrečiomis verslo plėtros problemomis
IV. Smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo Lietuvoje būklės vertinimo nustatymas	Smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo būklė Lietuvoje vertinamas
	Valstybė pakankamai skatina smulkiojo ir vidutinio verslo finansavimą Lietuvoje
V. Smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo tikslo, žinomumo, panaudojimo nustatymas	Įmonei reikalingiausias papildomas finansavimas ir parama
	Įmonėje yra žinomi tikslai bei finansavimo šaltiniai ir jie panaudojami
VI. Smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo problemų nustatymas	Įmonė susiduria su finansavimo problemomis ieškodama išorinių finansavimo šaltinių
VII. Smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo poreikio ateityje nustatymas	Įmonė planuoja finansuoti veiklą per ateinančius 1 metų laikotarpį
	Įmonė planuoja finansuoti veiklą finansinėmis priemonėmis
	Įmonei reikalingas finansavimo dydis

Gerb. Respondente,

Esu Kauno technologijos universiteto magistro studijų studentė. Šiuo tyrimu siekiama nustatyti Panevėžio miesto ir rajono smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo galimybių žinomumą ir prieinamumą.

Labai vertiname Jūsų dalyvavimą, kiekvieno (-s) atsakymai ir komentarai yra labai svarbūs ir naudingi.

Anketa anoniminė, todėl tikimės, kad Jūsų atsakymai bus nuoširdūs ir padės gauti teisingus ir objektyvius tyrimo rezultatus. Atsakymus pažymėti nesunku: Jums tinkamiausią atsakymo variantą (-us) pažymėkite arba parašykite savo nuomonę nurodytoje vietoje.

Iš anksto dėkoju už Jūsų atsakymus.**1. Kokia Jūsų įmonės teisinė forma?**

- Uždaroji akcinė bendrovė;
- Individualioji įmonė;
- Mažoji bendrija;
- Valstybės įmonė;
- Savivaldybės įmonė;
- Tikroji ūkinė bendrija;
- Komanditinė ūkinė bendrija;
- Europos bendrovė;
- Akcinė bendrovė;
- Kooperatyvinė bendrovė;
- Žemės ūkio bendrovė;
- Užsienio juridinio asmens filialas;
- Kita (įrašykite) _____

2. Kokiame veiklos sektoriuje dirba įmonė?

- Gamyboje;
- Prekyboje;
- Paslaugose;

3. Kiek metų įmonė vykdo veiklą:

- Mažiau nei 2 metus;
- 2 – 5 metus;
- Daugiau nei 5 metus;

4. Kokio dydžio įmonė yra priskiriama:

- Labai maža;
- Maža;
- Vidutinė;

5. Koks įmonės nuosavas kapitalas buvo veiklos pradžioje?

- Iki 3 000 EUR.;
- 3 001 – 20 000 EUR.;
- 20 001 – 40 000 EUR.;
- 40 001 EUR ir daugiau.

6. Kokio dydžio nuosavas kapitalas Jūsų įmonėje sudarė veiklos pradžioje lyginant su įsipareigojimais?

- Iki 50 proc.;
- 51 – 75 proc.;
- 76 – 99 proc.;
- 100 proc.

7. Kokius finansavimo šaltinius pritraukėte, jei nepakako nuosavo kapitalo Jūsų įmonėje veiklos pradžioje?

- Komerčių bankų paslaugos;
- Kredito unijų paslaugos;
- „Verslo angelai“;
- Rizikos kapitalo fondai;
- Minios finansavimas.
- Savivaldybės, regionų fondų parama;
- Europos Sąjungos parama;
- Darbo biržos subsidijos;
- „Invegos“ garantijos;
- Kita (įrašykite) _____

8. Koks įmonės veiklos pelningumas?

- Aukštas;
- Vidutinis;
- Žemas;
- Veikla nuostolinga.

9. Ar įmonė susiduria su mokumo problemomis?

- Laiku vykdomi įsipareigojimai;
- Laikinai susiduriama su mokumo problemomis;
- Kartais susiduriama su mokumo problemomis;
- Dažnai susiduriama su mokumo problemomis;
- Įmonė nemoki.

10. Koks yra įsipareigojimų dydis balanso kapitalo struktūroje?

- Iki 30 proc.;
- 30 – 50 proc.
- Virš 50 proc.

11. Ar įmonė susiduria su verslo plėtros problemomis?

- Taip;
- Nežinau;
- Ne;

12. Su kokiomis verslo plėtros problemomis susiduria įmonė? (Jei 11 klausime pasirinkote "Taip", jei pasirinkote "Nežinau" arba "Ne" pereikite prie 13 klausimo)

- Nuosavų lėšų trūkumas;
- Didelė mokesčių našta;
- Nevienodas išsivystymo lygis regionuose;
- Darbuotojų gebėjimų, išsilavinimo stoka;
- Šešėlinė veikla, korupcija;
- Nepalanki bei nuolat besikeičianti teisinė bazė;
- Informacijos trūkumas;
- Kita (įrašykite) _____

13. Kaip vertinate smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo būklę Lietuvoje?

- Teigiamai;
- Daugiau teigiamai nei neigiamai;
- Nežinau;
- Daugiau neigiamai nei teigiamai;
- Neigiamai;

14. Ar, Jūsų nuomone, valstybė pakankamai skatina smulkiojo ir vidutinio verslo finansavimą Lietuvoje?

- Pakankamai;
- Nepakankamai;
- Neturiu nuomonės;

15. Kokiam tikslui Jūsų įmonei yra reikalingiausias papildomas finansavimas arba parama šiuo metu?

- Verslo plėtrai;
- Mokslinių tyrimų investicijoms;
- Įmonės kapitalui didinti;
- Investicijoms į nematerialųjį turtą;
- Investicijoms į materialųjį turtą;
- Investicijoms į žmogiškųjų išteklių plėtrą;
- Inovacijų diegimo investicijoms;
- Apyvartai finansuoti;
- Kita (įrašykite) _____;
- Papildomas finansavimas arba parama yra nereikalinga.

16. Užpildykite lentelę.

Finansavimo šaltiniai	Ar įmonėje yra žinomi šie finansavimo šaltiniai?			Pažymėkite kokiais finansavimo šaltiniais įmonė yra pasinaudojusi (✓) ir kuriais negalėjo (x) pasinaudoti	Kokiu tikslu panaudojote (pažymėtus ✓)		
	Taip	Girdėta	Ne		Investavimui i ilgalaikį turta	Apyvartinėms lėšoms	Žmogiškiesiems ištekliams
Nepaskirstytasis pelnas							
Ilgalaikio turto nusidėvėjimas ir amortizacija							
Pajamos pardavus ilgalaikį turta							
Pajiniai įnašai bei įnašai už akcijas							
Komercinių bankų paslaugos							
Kredito unijų paslaugos							
Savivaldybės fondų parama							
Regionų fondų parama							
Darbo biržos subsidijos darbo vietoms steigti							
Europos Sąjungos fondų parama							
Pasidalintos rizikos paskolos							
„Invegos“ garantijos							
Portfelinės garantijos							
Portfelinės garantijos lizingui							
Rizikos kapitalo fondai							
„Verslo angelai“							
Dalinis paskolų palūkanų subsidijavimas							
Practica Capital							
Baltijos inovacijų centras							
Inovaciniai čekiai							
Mikrokreditas							
Minios finansavimas							

17. Su kokiomis finansavimo problemomis susidūrėte ieškodami finansavimo šaltinių? (Jei 16 klausime pažymėjote, kad įmonė negalėjo pasinaudoti finansiniais šaltiniais, jei neieškojote, pereikite į 18 klausimą)

- Teisinėmis;
- Biurokratinėmis;
- Informacijos stokos;
- Įmonės neatitikimu paramai;
- Finansinių institucijų apribojimu skolinti;
- Finansinių institucijų skolinimo politika;
- Kita (įrašykite) _____

18. Ar planuojate finansuoti įmonės veiklą per ateinantį 1 metų laikotarpį?

- Taip;
- Nežinau;
- Ne.

19. Kokiomis lėšomis planuojate finansuoti savo veiklą? (Jei 18 klausime pasirinkote "Taip", jei pasirinkote "Nežinau" arba "Ne" pereikite prie 22 klausimo)

- Vidinėmis lėšomis;
- Išorinėmis lėšomis;
- Vidinėmis ir išorinėmis lėšomis.

20. Kokio dydžio verslo finansavimas įmonei yra reikalingas (Jei 18 klausime pasirinkote "Taip", jei pasirinkote "Nežinau" arba "Ne" pereikite prie 22 klausimo)

- Iki 5000 EUR;
- 5000 – 15000 EUR;
- Virš 15000 EUR.

21. Jūsų pareigos:

- Vadovaujančios;
- Nevadovaujančios.

22. Kiek metų dirbate organizacijoje?

- Mažiau nei metus;
- 1 - 2 metai;
- 3 – 5 metai;
- Daugiau nei 5 metai.

23. Jūsų amžius:

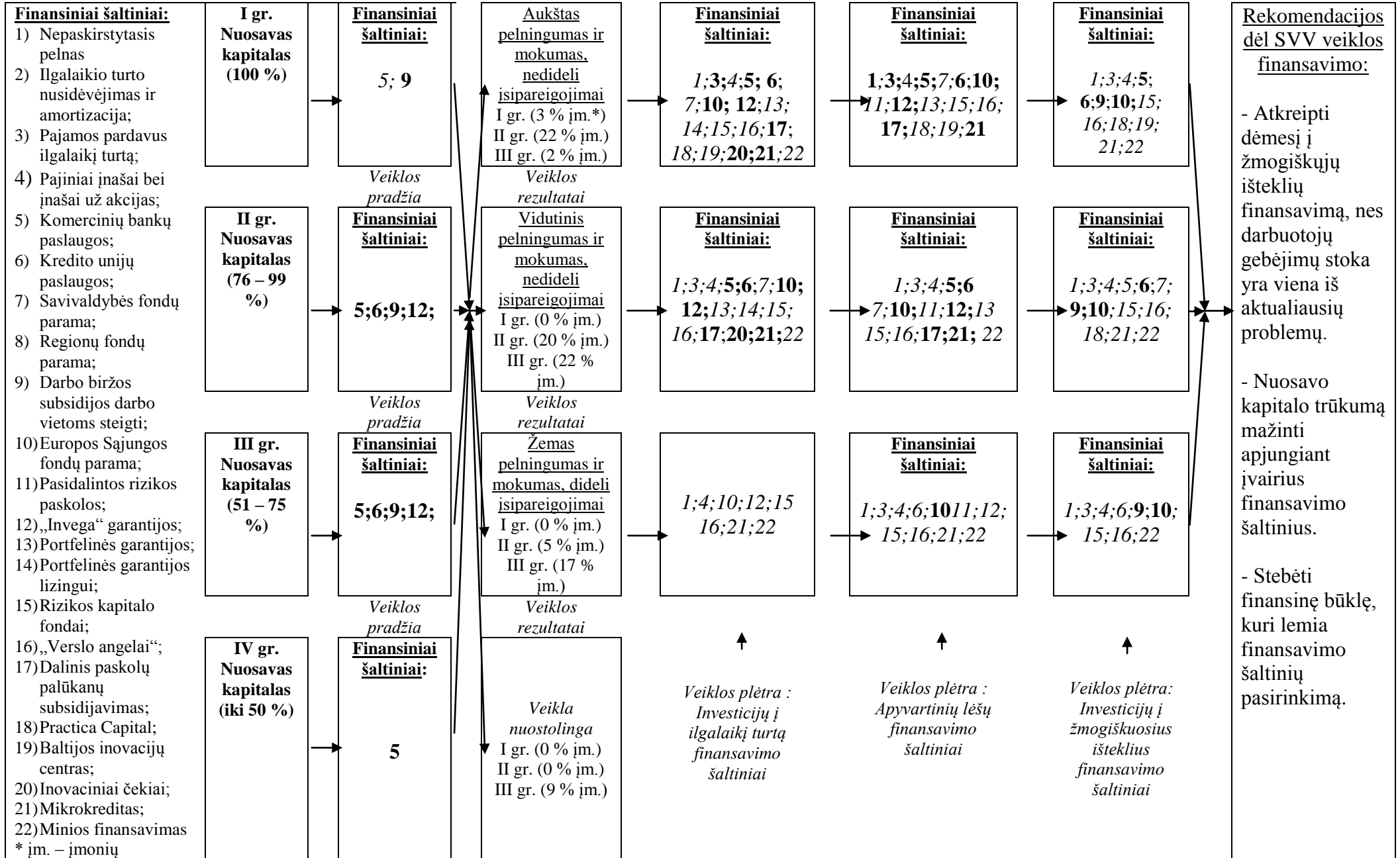
- Iki 30 metų;
- 31 – 45 metai;
- virš 45 metų.

24. Jūsų išsilavinimas:

- Vidurinis;
- Nebaigtas aukštesnysis;
- Aukštesnysis;
- Nebaigtas aukštasis;
- Aukštasis;

Kita (įrašykite) _____

PANEVĖŽIO MIESTO IR RAJONO SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO ĮMONIŲ VEIKLOS
FINANSAVIMO ATVEJIS

SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO ĮMONIŲ FINANSAVIMO GAVIMO SCHEMA

4 PRIEDAS

